
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Farràs Gómez, Jana; Llusà Serra, Juan, dir. La literacitat crítica en els infants de primària, en la quarta revolució industrial : Estudi en dues aules de cinquè de primària d'una escola de Barcelona. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 2024. (Grau en Educació Primària)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/301259>

under the terms of the license

La literacitat crítica en els infants de primària, en la quarta revolució industrial

Estudi en dues aules de cinquè de
primària d'una escola de Barcelona

Memòria del Treball de Final de Grau

Font

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Jana Farràs Gómez

Grau en Educació Primària

Tutor: Joan Llusà Serra

Departament de
Didàctica de les Ciències socials

Convocatòria ordinària

3 de juny 2024

La literacitat crítica és una manera d'ensenyar allò que ens fa més lliures, més autèntics, més humans, amb el risc de la llibertat de qui educa i també de qui és educat.

(Tosar, 2021, p. 15)

Agraïments

Vull donar les gràcies a l'Escola Antoni Brusi per obrir-me les portes i permetre'm aprendre amb els seus alumnes.

Al meu tutor, Joan Llusà; gràcies per la teva dedicació total, les teves idees brillants i l'ajuda constant.

Als mestres que m'han ensenyat a pensar críticament al llarg de les etapes de la meva vida, us ho agraeixo de tot cor.

I als meus pares i amics; no tinc paraules per expressar la gratitud pel vostre suport i amor constant.

Resum

La societat actual, marcada per l'abundància o l'excés d'informació i la globalització digital, planteja el repte de distingir entre realitat i ficció, especialment entre infants i joves. En aquest sentit, la present recerca aborda la necessitat de desenvolupar la literacitat crítica entre els alumnes de primària. Concretament, s'estudia la capacitat dels estudiants de dues aules de cinquè d'una escola de Barcelona per discriminar la informació fiable de la dubtosa i per construir arguments en termes de literacitat crítica, a partir de qüestions controvertides presentades en entorns convencionals i digitals. La metodologia inclou l'anàlisi del Projecte Educatiu del Centre (PEC), un qüestionari qualitatatiu distribuït a 43 alumnes i un focus group, amb la posterior triangulació metodològica. L'anàlisi dels resultats permeten validar la hipòtesi i reflexionar sobre si l'ús intensiu de tecnologia i mitjans digitals afecta la capacitat crítica dels estudiants i com millorar les pràctiques educatives per fomentar l'adquisició de literacitat crítica de manera més efectiva.

Resumen

La sociedad actual, marcada por la abundancia o el exceso de información y la globalización digital, plantea el reto de distinguir entre realidad y ficción, especialmente entre niños y jóvenes. En este sentido, la presente investigación aborda la necesidad de desarrollar la literacidad crítica entre los alumnos de primaria. Concretamente, se estudia la capacidad de los estudiantes de dos aulas de quinto de una escuela de Barcelona para discriminar la información fiable de la dudosa y construir argumentos en términos de literacidad crítica, a partir de cuestiones controvertidas presentadas en entornos convencionales y digitales. La metodología incluye el análisis del Proyecto Educativo del Centro (PEC), un cuestionario cualitativo distribuido a 43 alumnos y un focus group, con la posterior triangulación metodológica. El análisis de los resultados permiten validar la hipótesis y reflexionar sobre si el uso intensivo de tecnología y medios digitales afecta a la capacidad crítica de los estudiantes y cómo mejorar las prácticas educativas para fomentar la adquisición de literacidad crítica de forma más efectiva.

Abstract

Today's society, marked by the abundance or excess of information and digital globalization, poses the challenge of distinguishing between reality and fiction, especially among children and young people. In this sense, the present research addresses the need to develop critical literacy among primary school students. Specifically, the ability of students in two fifth-grade classrooms of a school in Barcelona to discriminate reliable from dubious information and to construct arguments in terms of critical literacy, based on controversial issues presented in conventional and digital environments, is studied. The methodology includes the analysis of the Center's Educational Project (PEC), a qualitative-quantitative questionnaire distributed to 43 students and a focus group, with subsequent methodological triangulation. The analysis of the results allows us to validate the hypothesis and reflect on how the intensive use of technology and digital media affects the critical capacity of students and how to improve educational practices to encourage the acquisition of critical literacy more effectively.

Índex

1. Plantejament del problema. Necessitat detectada	1
2. Objectius de la recerca empírica	2
3. Contextualització	2
4. Hipòtesis de la recerca	3
5. Marc teòric	3
5. 1. Pensament crític	3
5. 1. 1. Aproximació al concepte. Definició	3
5.1.2. Origen del concepte	4
5.1.3. Dimensions i elements del pensament crític	4
5.2. Literacitat crítica	6
5.2.1. Definició, necessitat i origen	6
5.2.2. Mètode i característiques de la literacitat crítica	8
5.2.3. Tipus de literacitat crítica	9
5.2.4. La recerca de la Literacitat Crítica	10
5.3. El model crític de l'educació	11
6. Marc pràctic	12
6.1. Metodologia	12
6.2. Instruments de recollida de dades i triangulació metodològica	13
6.2.1. Anàlisi del Projecte Educatiu de Centre de l'escola Antoni Brusi	13
6.2.2. Qüestionari quali-quantitatiu	13
6.2.3. Focus group	15
6.2.4. Triangulació de les dades	16
6.3. Resultats	16
6.3.1 Anàlisi del PEC	16
6.3.2. Anàlisi dels resultats del qüestionari	17
6.3.2. Anàlisi del focus group	22
7. Discussió dels resultats	25
8. Conclusions	27
9. Referències	30
ANNEXOS	32
Annex 1. Qüestionari sobre literacitat crítica i els seus components	33
Annex 2. Recull dels instruments d'anàlisi dels resultats del qüestionari quali-quantitatiu	41
Annex 3. Recull de les respostes de les preguntes obertes de cadascun dels infants	48

1. Plantejament del problema. Necessitat detectada

Des que som infants, ens expliquen contes, llegim relats, còmics i tota mena d'històries, escoltem discursos, veiem pel·lícules, interpretem les imatges com si fossin relats; també la publicitat. De fet, avui dia aquests relats es multipliquen d'una manera immensurable a les xarxes socials.

La societat contemporània ha estat anomenada per diversos autors com a "Societat del Coneixement", a causa d'haver viscut processos de globalització, els quals han permès que la generació i accés a la comunicació creixi exponencialment. Però es tracta realment d'una societat del coneixement?

Les persones, sovint, ens trobem amb dificultats a l'hora de distingir realitat de la ficció, la informació fiable de la dubtosa, els fets de les opinions, el que és humà i el que és artificial, entre d'altres. Sembla ser, doncs, que més aviat som ciutadans vivint en la "Societat de l'Espectacle", terme proposat per Guy Debord (1976, citat per Santisteban i González, 2017), una societat on prevalen les coses immediates, superficials i el consumisme.

L'educació, juntament amb el temps i la societat, també està canviant (Alvermann y Hagood, 2000; Bauman, 2008; Castells, 1999 y 2010; Orłowski, 2006; Pérez Gómez, 2012; citats per Castellví, 2020). És per això que és més rellevant que mai formar ciutadans i ciutadanes crítics. Aquest hauria de ser el primer objectiu de l'educació.

El 1999 el filòsof Edgar Morin, mitjançant el llibre de "Els set sabers per a l'educació del futur", va tractar l'educació com a possibilitadora d'un futur sostenible. Per fer-ho va establir que caldria treballar amb l'alumnat la construcció de set sabers. Un d'ells, el segon, fa referència justament al fet de saber construir un pensament pertinent capaç d'integrar la gran quantitat d'informació que es genera en el món i saber-la contextualitzar. Es tractaria de ser capaç de lligar els coneixements per a poder veure la complexitat dels problemes i des d'aquesta, tenir un pensament multidimensional.

En aquest sentit, la literacitat crítica és fonamental en un ensenyament i aprenentatge de les ciències socials, i també dels altres àmbits, orientat a llegir, pensar i actuar en el món. Fa temps que els professionals de la didàctica de l'educació, com Tosar Bacarizo (2018), adverteixen que l'alumnat de sisè de primària no està acostumat a llegir i pensar críticament els textos, ni a reflexionar sobre els problemes socials.

Una intervenció didàctica que atorgui valor a estimular la literacitat crítica aportaria coneixement i milloraria les actituds d'aquells que en la seva llibertat compreguin que són els protagonistes del canvi, sent conscients de la seva identitat i ciutadania.

De tota aquesta qüestió em plantejo la següent pregunta, com a eix vertebrador de la meua recerca empírica: Com desenvolupen el pensament crític els i les estudiants d'educació primària (concretament de cicle superior) construint relats a partir de temes controvertits en entorns convencionals i en entorns digitals?

2. Objectius de la recerca empírica

Pel que fa al meu treball de camp, m'he proposat els següents objectius:

- Identificar i interpretar les pràctiques de literacitat crítica en dues aules de cinquè de primària.
- Analitzar la literacitat crítica dels infants a través d'un qüestionari
- Valorar el tractament de la literacitat crítica en el Projecte Educatiu de Centre
- Formular propostes de millora, pel que fa a impulsar la literacitat crítica, d'acord amb la situació del context estudiat

Altament, quant a la meua aportació en la Didàctica de les Ciències Socials em plantejo dos objectius:

- Expandir propostes d'activitats (com les que es trobaran en el qüestionari), fonamentades en la recerca, a aules de primària per a promoure la literacitat crítica.
- Discutir els reptes i oportunitats que ofereix desenvolupar la literacitat crítica en el context de l'era digital o la quarta revolució industrial.

3. Contextualització

La recerca aplicada es farà en dues aules de cinquè de primària de l'escola Antoni Brusi, situada al barri de la Vila Olímpica del Poblenou de Barcelona, centre en el qual estic cursant dos pràcticums.

Concretament, es troba en la barriada que té el nom d'"El Parc". Limita al Nord amb el Poblenou, a l'Est amb la Barceloneta i la Vila Olímpica, al Sud el Parc de la Ciutadella i Ciutat Vella, al Sud-oest amb la dreta de l'Eixample i a l'Oest amb la Sagrada Família.

En el Projecte Educatiu de Centre s'explica que la procedència de les famílies de l'alumnat és molt diversa pel que fa a orígens geogràfics i característiques socials, econòmiques i culturals, fet que configura un ventall de realitats que aporten un valor afegit a l'escola.

Pel que fa a la realitat socioeconòmica trobem una gran diversitat, tal com avançava: des d'aquelles amb moltes necessitats de caràcter divers a famílies en què algun dels seus membres es dedica a l'ensenyament primari, secundari o universitari fins a famílies benestants amb professions liberals.

El claustre i direcció han observat que la majoria de les famílies valoren molt positivament l'educació dels seus fills i filles i hi col·laboren molt activament, fet que facilita la tasca duta a terme pels docents.

Fins ara, durant la meua estada de pràctiques no he observat que es fessin pràctiques de treball de la literacitat crítica ni pensament crític. És per això que encara em queden moltes incògnites pel que fa a com o si es promouen aquests aspectes en les diverses aules de l'escola. La meua recerca tractarà de donar respostes a tot això, recollint dades de diverses tipologies, analitzant-les i triangulant-les, per a poder plantejar propostes de millora per caminar cap a una educació amb més consciència pel que fa a la importància de treballar la literacitat crítica en el context d'una 4a revolució industrial, que continua produint canvis exponencials.

4. Hipòtesis de la recerca

Plantejaré la meua recerca empírica de manera que pugui validar o refutar la següent hipòtesi:

-L'alumnat de cicle superior de l'escola Antoni Brusi de Barcelona té dificultats per a desenvolupar la seva literacitat crítica, a causa dels models d'interacció del seu entorn basats en l'ús excessiu de la tecnologia i mitjans digitals.

5. Marc teòric

5. 1. Pensament crític

5. 1. 1. Aproximació al concepte. Definició

Existeix consens en la literatura que el pensament crític és un procés complex que necessita processos de raonament complexos per a aconseguir un resultat desitjat. Trobem diverses habilitats involucrades en el pensament crític, les quals fan referència a qüestionar la font del coneixement, provar la validesa de la informació adquirida, analitzar la seva veracitat i extreure explicacions apropiades per a tasques o situacions específiques.

És per això, que podem considerar el pensament crític com a un constructe cognitiu multidimensional, que implica raonaments inductius i deductius, així com processos creatius, que interactuen en diverses fases del procés de resolució de problemes (Linn, 2000 i Philley, 2005). Autors com Miele i Wigfield (2014), Saiz i Rivas (2011, 2012) i Saiz, Rivas i Olivares (2015), citats per Weschler et al. (2018), reforcen aquesta idea i afegeixen que es tracta d'un constructe que comprèn funcions cognitives, disposicionals, motivacionals, actitudinals i metacognitives. Pensar críticament és aconseguir els objectius de manera més eficient. No obstant això, aquesta eficiència requereix dimensions que no són cognitives.

Si ens acostem al terme "pensament crític", d'una manera més senzilla podem definir-lo com a un tipus de pensament adquirit; és a dir, no innat, el qual permet que una persona pugui pensar en les millors condicions possibles, siguin quines siguin les circumstàncies. Aquest posa el focus a revisar el pensament, mentre es pensa, per tal de potenciar i refinar el procés de pensar, tal com diuen Ruiz et al. (2019) a la seva "Guia per a l'aprenentatge del pensament crític".

5.1.2. Origen del concepte

El pensament crític no consisteix a criticar-ho tot. La paraula crítica ve del grec "krinein", que significa "separar" o "decidir" i fa referència a la capacitat de distingir el fet vertader del fet fals.

Segons Castany (2022; citat per Tosar, 2023) el pensament crític és una metodologia que té una manera de procedir davant la realitat i depurar tot allò que considerem fals. I això, neix amb Sócrates, qui

defensava que només és digna una vida sotmesa a examen, és a dir, acabar amb els ídols (riqueses, honor, moralisme...) i incorporar els valors (veritat, llibertat, justícia). L'autor matisa aquesta idea i ens explica que si només ens quedem amb la crítica acabaríem amb la sensació que res serveix. És per això que cal, també, el pensament creatiu, el qual es correspon a uns valors humans que ens fan més lliures i que van néixer en el segle XVIII, com és el laïcisme de Locke, la separació de poders de Montesquieu, la tolerància de Voltaire o la llibertat de pensament de Diderot.

Altrament, a l'hora de buscar una definició del concepte "pensament crític" molts educadors opten per agafar de referència l'obra del filòsof americà John Dewey. En la seva obra "How we think" (1933) Dewey descriu el pensament crític (ell sempre l'anomena "pensament reflexiu") com: "El examen activo, persistente y cuidadoso de toda creencia o supuesta forma de conocimiento a la luz de los fundamentos que la sostienen y las conclusiones a las que tiende" (p. 12).

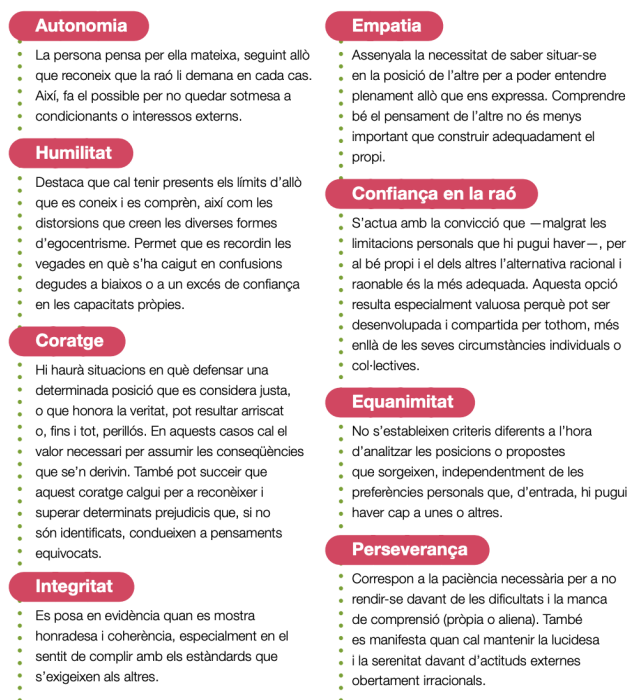
Davant d'aquesta proposta, els autors Ross i Gautreaux (2018; citats per Wayne i Gautreaux, 2018) manifesten que hi ha un obstacle en la realització d'aquest tipus de pensaments en les aules de les escoles. La manera holística que tenia Dewey de concebre el pensament -el qual no separa el saber (o conèixer) del fer- tendeix a ser aplicada com a una sèrie de passos mecànics perquè els alumnes els segueixin.

I sense anar més lluny, podem dir que Dewey mai va suggerir que el pensament crític es desenvolupi a partir de passos consecutius mecànics o de l'aplicació discreta d'habilitats cognitives per a resoldre un problema. És per això que cal reforçar la idea que a les aules s'ha d'apostar per un enfocament dialèctic en el qual l'alumnat tingui l'oportunitat d'establir connexions entre el coneixement previ i els diversos elements del coneixement nou, en lloc d'aprendre habilitats de manera aïllada o examinar només fragments desconnectats de la informació. La majoria de gent pot veure les parts prou bé però no les connexions i els patrons generals socials. Aquí és on entra en joc la literacitat crítica, de la qual parlare més endavant.

5.1.3. Dimensions i elements del pensament crític

Per a comprendre el pensament crític podem establir diverses dimensions, com ara el raonament verbal, l'anàlisi d'arguments, la inferència, el raonament inductiu, el raonament deductiu, la identificació de supòsits, la presa de decisions o resolució de problemes, les quals podrem analitzar a partir de diversos formats d'avaluació.

Altrament, trobem diverses característiques del pensament crític, les quals poden situar-se tant en l'aspecte intel·lectual com l'emocional. S'interrelacionen o es complementen entre si, de manera que quan actuen conjuntament es produeix el pensament crític. Per a identificar-les, em baso en la proposta de la Guia per a l'aprenentatge del pensament crític, coordinada per Ruiz i Basart (2019). Així doncs, els elements més destacables del pensament crític són:

[Figura 1]¹

De la mateixa manera podríem dir, que hi ha diversos elements que s'oposen al pensament crític, els quals la majoria neixen de l'egocentrisme- centrar-se en el jo- o el sociocentrisme- centrar-se en el nosaltres- i que promouen el fet que quelcom sigui indiscutible. Hi trobem formes molt notables com la ceguesa (deixar per inadvertits, com si no existissin, alguns aspectes), la memòria selectiva (només considerar rellevant els fets que donen suport a les idees pròpies), la miopia (falta de visió de conjunt) o la immediatesa (que fa que s'abandonin consideracions més àmplies o profundes dels casos estudiats). El simplisme, la superioritat, la hipocresia i l'absurditat també en formen part.

5.2. Literacitat crítica

5.2.1. Definició, necessitat i origen

El terme literacitat és sinònim d'alfabetització. Aquest neix de la lingüística anglosaxona ("literacy") i es refereix al procés d'ensenyament d'aprenentatge de les lletres.

Autors com Green (1988; citat per Castellví, 2020) al·leguen que cal entendre la literacitat des d'una perspectiva holística, la qual es compon de tres dimensions: la dimensió operacional, la dimensió cultural i la dimensió crítica. En primer lloc, quant a la dimensió operacional, hauríem d'entendre la literacitat des d'una perspectiva multimodal i no només com a l'habilitat per llegir i escriure textos, sinó també com a la capacitat de fer servir les TIC, escoltar, observar, descriure, explicar i crear produccions multimèdia, i fer-ho de manera crítica. En segon lloc, respecte a la dimensió cultural, les noves literacitats sostenen que pensar críticament és una pràctica social, cultural i històrica i hem de contextualitzar-la [Gee, 2015; citat

¹ Nota. Quadre d'elements propis del pensament crític, de la Unitat de Formació i Innovació Docent UAB, 2019.

per Castellví, 2020)]. En tercer lloc, la dimensió crítica de la literacitat estableix les bases de la literacitat crítica.

Cassany i Castellà (2010), per la seva banda, exposen que el concepte literacitat inclou un ampli ventall de coneixements, pràctiques socials, valors i actituds relacionats amb l'ús social dels textos escrits a cada comunitat. En concret, la literacitat inclou el domini i ús del codi alfabètic, la construcció receptiva i productiva de textos, el coneixement i l'ús de les funcions i els propòsits dels diferents gèneres discursius de cada àmbit social, els rols que adopten el lector i l'autor, els valors socials associats amb aquests rols (identitat, estatus, posició social), el coneixement que es construeix en aquests textos i que circula a la comunitat, la representació del món que transmeten, etc.

Altrament, el concepte de “criticitat” va ser aplicat al camp de la literacitat als anys seixanta pel famós pedagog brasiler Paulo Freire, qui va formular amb claredat la idea que els analfabets són víctimes i no responsables de la seva condició, que l'escola és una institució creada per determinats grups socials per reproduir l'*statu quo* (la pedagogia de l'opressió) i que accés a la literacitat pot ser una eina important d'alliberament o empoderament dels individus.

En aprendre a llegir, els subjectes obtenen poder (s'“empoderen”) i poden transformar la realitat injusta que els envolta. Altres pedagogs han desenvolupat aquestes idees dins del camp de la pedagogia crítica, amb conceptes com currículum ocult o pensament crític (Cassany i Castellà, 2010).

Entrem en el terme literacitat crítica o “critical literacy”, el que m'ha portat a fer aquesta recerca. Aquest neix de la tradició dels estudis socials als Estats Units, però també a Anglaterra, Austràlia o als països del nord d'Europa. Aquesta línia d'investigació apareix amb la finalitat de superar treballs sobre el desenvolupament del pensament crític dels anys 80 i 90, els quals el plantejaven a partir de l'adquisició progressiva d'habilitats cognitives, però que no van significar una alternativa crítica al tractament de problemes socials.

“Literacitat crítica” apareix per primera vegada l'any 1993 al títol del llibre *Critical Literacy: Politics, praxis and the Postmodern*, de Lankshear i McLaren (1993). Els autors proposen aquest concepte que resulta més complex i holístic que el de “pensament crític”, que el precedia. L'hem de concebre com la pràctica social de la lectura i l'escriptura en un context, que va més enllà dels processos cognitius per comunicar-se un mateix amb els altres, buscar junts la veritat i construir un futur amb esperança (Tosar, 2021).

El terme literacitat crítica és molt potent. Ja no estem davant d'un mètode ni un conjunt d'habilitats cognitives desconnectades que s'han d'aprendre sinó, que, tal com diu Mc Daniel (2004) “és una manera de pensar i una manera de viure”. Aquesta idea la sosté Tosar (2021) quan diu que la literacitat no és una tècnica o un instrument que s'ha d'aplicar sinó, que és com la filosofia, una manera d'ensenyar i aprendre a llegir el món i transformar-lo amb la pròpia vida.

Es tracta d'enfrontar-nos a qualsevol mena d'informació, a qualsevol text o relat, sobre el passat, el present o el futur, analitzant la seva naturalesa, com a fet o opinió, la veracitat, la fiabilitat, la intencionalitat i els seus buits i silencis. L'objectiu és ser capaços d'enfrontar els problemes socials, a partir del debat i l'argumentació, per a formar un judici propi i prendre decisions per a intervenir socialment.

Aquesta pràctica, a més de llegir la ideologia, estudia els efectes dels missatges en les persones i promou el diàleg socràtic, el qual implica formular preguntes que cerquin la veritat, com “què està representat i es beneficia en aquest discurs?”, “quines altres veus importants falten?”, “com pretén influir-nos?” Així, veiem que no es tracta tan sols de comprendre el significat d’un text sinó que, sobretot, de saber interpretar-lo des de diversos punts de vista, analitzar les ideologies que amaga i no acceptar sense reflexió les idees, creences i formes de pensar pròpies i dels altres.

En el nostre context, investigadors de la Didàctica de les Ciències Socials, han treballat la interpretació de problemes i conflictes contemporanis mitjançant el paper que pot tenir la literacitat crítica en qüestions socialment vives (com la pobresa, les guerres, els refugiats, el racisme, els murs en el món o la violència contra les dones). Aposten per defensar que l’ensenyament de les ciències socials, la geografia i la història, han de jugar un paper important per formar una ciutadania global i democràtica, per treballar per la justícia social i per denunciar la invisibilitat de persones o grups humans, en la pràctica social de la lectura i escriptura de continguts propis de les ciències socials. Els seus estudis han permès elaborar el següent mapa de subtemes o qüestions associades a la literacitat crítica d’un problema social rellevant:

[Figura 2²]

Pel que fa a la finalitat de la literacitat crítica, alguns autors com Castellví (2021) i Tosar (2021) proposen que és la reflexió per a l’acció. Aquesta pràctica educativa, amb un anhel transformador del món des de la llibertat de cadascú, fa sorgir objectius com el de llegir el món amb una consciència crítica i el de transformar el món a través de l’acció humanitzada. El primer, tal com he anat avançant, posa el focus en les ideologies darrere els discursos, interpretar textos, desmuntar fal·làcies, distingir fets d’opinions, desvetllar mentides, argumentar i dialogar. El segon, fa referència a actuar de manera responsable i reflexiva per a intentar comprendre la mirada de l’altre i cercar junts la veritat, entre d’altres.

5.2.2. Mètode i característiques de la literacitat crítica

He titulat aquest apartat com a “mètode”, per poder situar al lector en el contingut que exposaré però, de fet, com he dit, la literacitat crítica no és ben bé un mètode, ni una implementació de tècniques per a assolir un llistat d’habilitats de lectura i escriptura. Va més enllà.

² Nota. Figura del Grup de Recerca en la Didàctica de les Ciències Socials UAB, s.d.

La literacitat crítica es va adquirint a partir d'un conjunt de pràctiques que es defineixen dins d'unes dimensions. Aquestes permeten conformar una anàlisi per a intentar entendre les nostres creences i els punts de vista dels altres, reconeixent que poden tenir idees més fundades que les pròpies.

Els països anglosaxons tenen una àmplia tradició en didàctica per mostrar els diversos camins propis d'aquest tipus de literacitat. Cal assenyalar, però, que moltes de les dimensions que la recerca ha dissenyat, no apunten en la direcció de com millorar la manera d'adquirir coneixements o desenvolupar una sèrie de competències, sinó en com tenir un criteri que ens permeti prendre consciència de nosaltres mateixos i d'una realitat que necessita ser compresa i transformada, ja no a través dels discursos sinó amb l'estima.

És per això que en aquesta recerca aposto per quedar-me amb el model que proposa Tosar (2021), conjuntament amb el grup d'investigació GREDICS de la UAB, el qual parteix també del model anglosaxó i s'inspira en les tres dimensions que Jordi Castellví proposa (citada per Tosar, 2021):

- a) l'actitud d'alerta davant qualsevol mena d'informació per a examinar les idees i creences
- b) els criteris fonamentats en coneixements socials i valors democràtics per a argumentar amb rigor
- c) la pràctica social per a actuar i transformar la societat a través del diàleg, la participació

Així, Tosar (2021) aposta per plantejar quatre dimensions (*Què, Com, Per què i Per a què?*), com a quatre punts cardinals que orienten una manera d'ensenyar el món de manera oberta. Les disposa en la següent taula, amb les preguntes corresponents per a llegir i interpretar un text, situar-lo en el món i preparar-se per a una acció:

Dimensión	Dimensión-Pregunta		Lectura
"Disrupción de lo común" (Lewison et al.) "Acceso" (Janks)	Qué	Atención: problematizar la realidad con una mirada reflexiva para cuestionar las ideologías.	Atenta
"Considerar los puntos de vista" (Lewison et al.) "Diferencia" (Janks)	Cómo	Puntos de vista: examinar las distintas perspectivas y dar voz a los que no la tienen.	Inferencial
"Examinar lo sociopolítico" (Lewison et al.) "Poder" (Janks)	Por Qué	Problemas sociales: evaluar las relaciones de poder y las cuestiones socialmente vivas.	Evaluativa
"Acción social" (Lewison et al.) "Diseño" (Janks)	Para Qué	Acción: crear un impacto en el mundo para hacerlo más humano.	Creativa

[Figura 3³]

Les arrels d'aquesta proposta educativa beuen del mètode socràtic d'ensenyar preguntant. Ensenyar és mostrar la realitat i fixar-nos en el que es diu. Tal com he anat aprenent al Grau, un bon mestre no ha de

³ Nota. Dimensions de la literacitat crítica, del llibre de Literacitat Crítica: ensenyar a llegir el món per a transformar-lo, de Breo Tosar, 2021.

fer explicacions inacabables o promoure als seus alumnes aprendre's definicions tancades les quals porten a memoritzacions sense sentit, un bon mestre ajuda que els seus alumnes descobreixin la veritat a partir d'una comunicació fluida on el diàleg i el fet de plantejar-se bones preguntes siguin el motor de tot l'aprenentatge.

5.2.3. Tipus de literacitat crítica

Les literacitats són múltiples. Tot i això, per aquest treball en destacaré tres, exposades en les propostes de Tosar (2017) i Castellví (2021).

En primer lloc, trobem la "literacitat crítica mediàtica". Crear significat a través dels mitjans és un procés de codificació i descodificació dels missatges i s'aprèn des de la infantesa, tal com exposa Castellví (2021). La literacitat crítica mediàtica ha de guiar els estudiants per comprendre les múltiples maneres de participar en una societat global [Parker, 2008; Baildon i Damico, 2010 i Kubey, 2010; citats per Tosar, 2017], que ha de ser mediàtica digital i multimodal (Gutiérrez i Tyner, 2012; citats per Tosar 2017).

Aquest tipus de literacitat implica avaluar discursos dels mitjans com a agents informatius, és a dir, estudiar-ne el contingut, la ideologia i els seus efectes, per després poder arribar a l'acció social.

Álvarez (2006) explica que l'estudi de com parlen els missatges de la publicitat, a les classes de ciències socials resulta clau per a alfabetitzar als infants i formar-los com a ciutadans i ciutadanes que no siguin simples consumidors d'imatges sinó que puguin captar críticament quan aquestes els intenten manipular, silenciar o posicionar-los.

En els últims anys també ha aparegut el concepte "literacitat crítica digital", molt necessari en el context de la quarta revolució industrial que estem vivint i directament vinculat a l'anterior.

D'acord amb Ávila i Pandanya (2013; citats per Castellví, 2021), els objectius que estableix aquesta literacitat són "investigar les relacions de poder implícites en els textos i dissenys digitals posant de manifest els interessos dels grups als quals serveixen" i "redissenyar aquests textos i produccions digitals per servir altres interessos i així donar veu a aquells que no participen del poder dominant".

En segon lloc, trobem la "literacitat crítica informacional". Avui dia hi ha un excés d'informació, totalment al nostre abast, fet que provoca enormes confusions en les dades. La literacitat informacional pretén que es posin en "qüestió les estructures, els hàbits, les normes o les pràctiques que guien els fluxos d'informació i també aquelles que analitzen qui té accés a la informació i amb quin cost", tal com enuncia Castellví (2021).

Es tracta de "determinar la natura de la informació, accedir-hi, avaluar-la de manera crítica -juntament amb les seves fonts-, utilitzar-la i entendre conceptes socials i econòmics (Paul i Elder, 2002; citats per Tosar, 2017).

Autors com Eisenberg et al. (2004), Gómez (2008) i Obenchain i Pennington (2015), citats per Tosar (2017), proposen que, per tal d'anar formant aquesta literacitat és indispensable portar a terme pràctiques com "analitzar les informacions relatives als continguts de les ciències socials, del llibre de text o altres materials com diaris i revistes, de forma crítica".

D'aquesta manera, com a mestres (o futurs mestres) podrem tenir present la necessitat de presentar la informació de manera contextualitzada, des d'una perspectiva multimodal i reflexiva dels fets, en contraposició al fet d'oferir dades incompletes, esbiaixades i parcials, amb buits i silencis evidents, amb una ideologia amagada, presents en molts llibres de text i altres materials educatius.

En darrer lloc, trobem el concepte de "literacitat crítica democràtica". Investigacions com la de Benejam (2014, citat per Tosar 2017) manifesten que "no es tracta de dir als estudiants que han de pensar sinó com han de pensar per prendre decisions i construint un món millor amb la disposició a contrastar el nostre pensament gràcies al contacte amb el pensament de l'altre".

I és que la literacitat democràtica, i de fet la literacitat crítica en si, va d'això. D'acord amb Tosar (2017), ens "serveix per llegir el món i prendre decisions, per pensar per nosaltres mateixos i tenir un posicionament actiu davant dels conflictes".

5.2.4. La recerca de la Literacitat Crítica

L'estat actual dels coneixements científics en la investigació de la didàctica de les ciències socials, se centra en l'anàlisi crítica del discurs per analitzar les ideologies i prendre posicionament. Hi ha un consens per a determinar que lluny de la idea reduccionista d'atribuir-la al conjunt de mètodes per a analitzar o interpretar un text, suposa una visió crítica del món davant dels discursos, informacions i textos sobre els problemes socials. De fet, la literacitat crítica ajuda els professors i els estudiants a ampliar el seu raonament, buscar múltiples perspectives i convertir-se en pensadors actius, tal com mostren els estudis.

Encara que la literacitat crítica neix en els estudis socials, a Espanya hi ha poques investigacions des de l'ensenyament de les ciències socials, la geografia i la història. Tot i que trobem grups d'investigació en la didàctica de les ciències socials com el de GREDICS de la Universitat Autònoma de Barcelona, molt potents i capdavaners, encara devem molta de la literatura a experts de la didàctica d'altres indrets.

Per exemple, és el cas de l'associació australiana d'educadors en Literacitat, la Australian Literacy Educators (ALEA), qui, afiliada amb la International Reading Association (IRA), està contribuint a la investigació amb projectes sobre el paper crucial de la literacitat per a l'aprenentatge i comunicació en totes les àrees del currículum i per a una participació activa i efectiva en la societat democràtica.

A Nova Zelanda, destaca el Critical Literacy Research Team qui duu a terme projectes a diversos centres de primària i secundària, treballant conjuntament amb mestres, per a integrar la literacitat crítica a les pràctiques educatives de l'escola.

A Estats Units, trobem com a referent l'associació Literacy Research Association, qui publica la revista Journal of Literaty Research. També hi trobem molta recerca feta per diversos autors, com ara en el doctorat en Educació de la Universitat de Walden, la qual contempla l'especialització sobre literacitat. També, s'han elaborat recursos com la pàgina web Critical Literacy in Social Studies, creada per Rachel Briles.

En darrer terme, a Europa, la investigació en la literacitat crítica està present en països amb una gran tradició de formació democràtica, com Noruega, Suècia i Regne Unit, qui tenen un seguit de programes

de Doctorat, associacions i grups d'investigació que contribueixen significativament a donar resposta als reptes que emergeixen de la implementació de la literacitat crítica a les escoles.

La literacidad crítica no se aplica de forma automática y técnica, como ocurría en los viejos programas de pensamiento crítico (...) porque no es un sistema de ideas o un conjunto de capacidades, sino la vivencia de una experiencia educativa transformadora, que es aquella que no ofrece un discurso elaborado o una ideología, sino que muestra un conocimiento y pone al alumnado delante de las cosas para que juzgue con criterio, dejando que sea la misma realidad la que poco a poco vaya desplegando el significado último. (Tosar, 2021, p. 185)

5.3. El model crític de l'educació

L'associació entre el pensament crític i el rendiment acadèmic ha estat estudiat exhaustivament en la literatura. De fet, pensar i conèixer són dos processos associats, ja que el pensament ajuda a establir el coneixement i és necessària una base de coneixement perquè sorgeixi el pensament.

A més de la seva rellevància acadèmica, el pensament crític és un recurs útil per planificar, gestionar, guiar i avaluar tasques acadèmiques, que va més enllà de l'aula i arriba a l'àmbit personal i social dels estudiants. Estudis com el de Butler et al. o Watson i Glaser (2012 i 1980; citats per Wechsler et al., 2018) van permetre evidenciar que els estudiants que van obtenir millors resultats en una prova d'avaluació del pensament crític, i que, per tant, van mostrar nivells més elevats de pensament crític, van tenir resultats més positius a l'hora de desenvolupar-se en diverses situacions de la vida quotidiana.

Per altra banda, la literacitat o literacitats crítiques, a més de models o aproximacions al desenvolupament del pensament crític també són actuacions socials i educatives que tenen la finalitat de formar ciutadans i ciutadanes crítics (Castellví, 2021).

Les aproximacions, en primer lloc, ens permeten situar-lo, cercar definicions i acotar què engloba aquest món del pensament crític i l'alfabetització. Les pràctiques, en canvi, posen els focus en els recursos i eines necessaris per a desenvolupar-los.

Els docents haurien de beneficiar-se de les recerques que han fet els professionals de la Didàctica de les Ciències Socials, fent actuacions d'acord amb la seva proposta personal basada en les dimensions, diverses i fonamentades, que s'insereixen en la literacitat crítica. Les proposades per Castellví i Tosar, que he exposat en el punt 5.2.2., s'haurien de tenir molt presents.

6. Marc pràctic

6.1. Metodologia

Aquesta recerca se situa en el paradigma socio-crític de l'educació, el qual, d'acord amb Arnal (1992; citat per Alvarado i Garcia, 2008), adopta la idea que la teoria crítica és una ciència social que no és purament empírica, ni només interpretativa, sinó que les seves contribucions s'originen dels estudis comunitaris i de la investigació participant. Té com a objectiu promoure les transformacions socials, donant respostes a problemes específics presents en les comunitats, com la dificultat per a adquirir literacitat crítica, en aquest cas, però amb la participació dels seus membres.

Autors com Pokewitz (1998) exposen que alguns dels principis del paradigma, els quals estableixen les bases d'aquest treball són: a) conèixer i comprendre la realitat com a praxi; b) unir teoria i pràctica, integrant coneixement, acció i valors; c) orientar el coneixement cap a l'emancipació i alliberament de l'ésser humà i d) proposar la integració de tots els participants, inclòs l'investigador/a, en processos d'autoreflexió, assumits de manera responsable.

Altrament, es tracta d'una investigació amb arrel qualitativa, amb alguns aspectes quantitius. Cardona (2002, p. 143) afirma que "Les investigaciones de orientación cualitativa pretenden comprender un fenómeno complejo examinándolo en su totalidad donde ocurre". Per tant, considero que una metodologia principalment qualitativa és la més adient per a donar resposta als objectius que em plantejo i per a cercar apropar-me a l'interior de les persones i entendre-les des de dins, realitzant així una espècie d'immersió en la situació i en el fenomen que estudio.

Es tracta d'una investigació orientada en el procés, que analitza dades fonamentalment a partir de les descripcions i les interpretacions, la qual té el propòsit de saber com i per què succeeix la conducta i la voluntat de comprendre el procés i introduir canvis en la situació estudiada (Rivero, 2002). En aquest cas, es busca incidir en quines fortaleces i mancances té l'alumnat de dues aules de 5è de l'escola Antoni Brusi a l'hora d'enfrontar-se a reptes que plantegen els diversos àmbits de la literacitat crítica, de manera personalitzada, valorant els coneixements i idees de cada integrant i la seva manera d'expressar-los per cercar respostes generals i reflexionar en la cerca d'una millora educativa.

Cal destacar que el motor d'aquest treball, tal com s'ha esmentat anteriorment, és la pregunta vertebradora: "Com desenvolupen el pensament crític els i les estudiants d'educació primària, concretament de cicle superior, construint relats a partir de temes controvertits en entorns convencionals i en entorns digitals?", juntament amb uns objectius concrets, d'altres orientats a la meua aportació a la Didàctica de les Ciències Socials i una hipòtesi: L'alumnat de cicle superior de l'escola Antoni Brusi de Barcelona té dificultats per a desenvolupar la seva literacitat crítica, a causa dels models d'interacció del seu entorn basats en l'ús excessiu de la tecnologia i dels mitjans digitals.

A més, aquest he dissenyat 3 instruments de recollida de dades, una anàlisi qualitativa (i també quantitativa en el cas del qüestionari) i interpretativa d'aquestes i una triangulació, la qual m'ha permès trobar respostes pel que fa a les diverses qüestions que plantejo a l'inici del treball i proporcionar una visió més realista i acurada de la situació.

6.2. Instruments de recollida de dades i triangulació metodològica

6.2.1. Anàlisi del Projecte Educatiu de Centre de l'escola Antoni Brusi

En primer lloc, he fet una anàlisi del Projecte Educatiu del Centre per determinar si aquest promou la literacitat crítica i planteja pràctiques de pensament crític i literacitat crítica per a les aules. M'he fixat, a més, en si aquest terme de literacitat hi apareix, quina importància s'atorga al fet d'adquirir el tipus de competències que requereix i quines propostes vinculades hi trobem.

Aquesta part de l'anàlisi respon a l'objectiu del treball de "Valorar el tractament de la literacitat crítica en el Projecte Educatiu de Centre".

6.2.2. Qüestionari quali-quantitatiu

En segon lloc, he elaborat un qüestionari quali-quantitatiu per a estudiar la situació pel que fa a l'adquisició de literacitat crítica en les dues aules de cinquè de l'escola. 46 alumnes configuren la població i 43 la mostra de l'estudi (diferència de tres persones que van faltar el dia que es passava el qüestionari), tot i que els resultats obtinguts em permeten disposar d'una idea general prou significativa de tot l'alumnat de cicle superior del centre.

Pel que fa a la creació d'aquest instrument he tingut en compte un dels objectius fonamentals de la meua recerca (Analitzar la literacitat crítica dels infants a través d'un qüestionari) i, més en segon terme, el d'Identificar i interpretar les pràctiques de literacitat crítica en dues aules de cinquè de primària", a partir d'algunes preguntes obertes. Altrament, per a dissenyar l'instrument de manera òptima he tingut en compte la literatura sobre el tema dels diversos autors i autores que han conformat el meu marc teòric. Això m'ha permès crear preguntes de diversa tipologia que permetin trobar evidències sobre els següents aspectes:

- Fets i opinions
- Buits i silencis
- Fiabilitat de les fonts
- Veracitat de la notícia
- Ideologia/intencionalitat/interessos
- Discurs contrahegemònic (la realitat completa, des de diverses cares)
- Fal·làcies lògiques
- Estratègies per a identificar una notícia o informació veraç

Totes aquestes preguntes han estat plantejades amb enunciats motivadors, acompanyats de materials més convencionals com portades de diari i també amb articles digitals o d'altres creats per la intel·ligència artificial. Totes elles cerquen promoure el pensament i extreure les idees, coneixements, reflexions, opinions de l'alumnat i, segurament, crear nous aprenentatges mentre les estan contestant, per la manera en què estan enunciades.⁴

⁴ Vegeu [Annex 1. Qüestionari sobre literacitat crítica i els seus components](#)

En el qüestionari s'inclouen algunes preguntes tancades amb opcions de resposta concretes les quals m'han permès obtenir informació en forma de dades numèriques. El que ens proporciona aquests tipus de pregunta, però, és força limitat perquè no permet mostrar la veu o les respostes autèntiques de cadascú. És per això, que un dels elements que aporta qualitat al qüestionari és que aquest presenta diverses preguntes obertes, les respostes i l'anàlisi qualitativa de les quals crec fermament que són indispensables per avaluar un aspecte tan holístic com és el de la literacitat crítica.

Altrament, per a elaborar el qüestionari he tingut en compte els criteris proposats per Gay y Airasian (2000, p. 286; citats per Cardona, 2002) següents:

- definir o explicar els termes ambigus
- emprar preguntes breus i tan clares com sigui possible
- formular preguntes en termes positius
- evitar preguntes generals (per això ofereixo enunciats concrets amb materials que promouen el pensament)
- deixar espai suficient per escriure les respostes de les preguntes obertes

A més, seguint les recomanacions, el qüestionari es va sotmetre a un procés de validació. Aquest va constar d'una supervisió del tutor del treball, el qual és Doctor en Didàctica de les Ciències Socials, que em va permetre assegurar que el plantejament de les preguntes era correcte i que els enunciats fossin clars i estiguessin ben redactats. Altrament, el qüestionari va ser prèviament enviat als dos tutors dels grups de cinquè de l'escola, perquè poguessin familiaritzar-se amb aquest i possibilitar els seus comentaris de retroacció en cas que fos necessari, pel que fa a qüestions més de temporització o atenció a la diversitat. Seguidament, es va mostrar el qüestionari a 4 alumnes amb perfils diferents, 2 de cada classe, els quals han format més tard del focus group, perquè expressessin la seva opinió envers la comprensió de les preguntes amb l'objectiu d'acabar de dissenyar un qüestionari validat, adequat al grup d'infants participant.

Seguidament i per validar que el qüestionari fos viable, es va mostrar aquest a 4 alumnes amb perfils diferents, 2 de cada classe perquè expressessin si entenien les preguntes i comprovar si tenien dificultats amb el mateix. Aquests alumnes van formar part, més tard, del focus group.

Com ja he esmentat anteriorment, els destinataris d'aquest qüestionari són els alumnes i les alumnes de les dues aules de cinquè de l'escola Antoni Brusi, els quals s'insereixen en el context escolar i familiar que he exposat en l'apartat "3. Contextualització" i no tenen dificultats molt agreujades. Tot i això, en ambdues classes trobem uns 3 grups, pel que fa al ritme de la comprensió de continguts o adquisició de coneixements.

El dia en què es va passar el qüestionari, es va explicar breument als estudiants la finalitat de recerca universitària del treball, l'anonimat de les seves respostes i la necessitat d'expressar els seus coneixements i reflexions el millor possible, d'acord amb les seves capacitats. També es va exposar la tipologia de preguntes i quin tipus de material contenien. Alhora, es va dissenyar per a ser respost en una temporització d'entre 40 minuts i 1 h tot i que s'esperava que aquesta fos molt flexible per donar resposta al ritme i les necessitats individuals de cadascú. Hi ha alumnes que van necessitar fins a 1:20 h.

6.2.3. Focus group

En tercer lloc, he portat a terme un focus group, un tipus d'entrevista semiestructurada en el qual, segons Elliot (1993) l'entrevistador/a proposa diverses qüestions preparades amb anterioritat, tot i que permet que les persones entrevistades es desviïn (amb l'acompanyament de l'entrevistador/a) segons el curs d'aquesta i plantegin els seus propis temes a mesura que es desenvolupa. Latorre (2003), a més, afirma que aquest enfocament permet discutir, comentar, explicar i comparar les experiències i punts de vista diversos dels subjectes entrevistats, fet que possibilita la contraposició d'opinions i perspectives i enriqueix la informació obtinguda.

Per totes aquestes qüestions he determinat que elaborar un focus group amb 8 estudiants, 2 nois i 2 noies d'una classe i 2 nois i dues noies de l'altre, és molt convenient per reforçar i acompanyar els resultats del qüestionari previ, passat a tots els integrants dels dos grups, i discutir aspectes que en aquest no podien quedar recollits.

La selecció dels participants del grup de treball no es va fer seguint un criteri de rendiment acadèmic, pel qual hagués necessitat informació d'aquest tipus per part dels tutors, ni tampoc fixant-se en el fet que les respostes fossin totalment correctes, sinó valorant una certa capacitat de reflexió i argumentació a l'hora d'exposar respostes i la diversitat entre les idees dels diversos integrants.

Algunes de les qüestions o preguntes plantejades inicialment (entenent que en el transcurs en van aparèixer d'altres) estaven formulades al voltant d'aspectes com:

- Analitzar algunes de les respostes i resultats entre tots;
- Incidir més en el coneixement, reflexions i opinions dels participants pel que fa a les preguntes del qüestionari;
- Explorar si senten que treballen el pensament crític o la literacitat crítica a l'aula, com ho fan, si se senten preparats per a discriminar la informació del seu voltant;
- Discutir si creuen que fan pràctiques que treballin el debat i l'argumentació i d'altres que els prepari per a adquirir competències per a l'alfabetització digital.

Cal mencionar que al focus group finalment s'hi va afegir un altre noi que en principi només havia de participar en cas que no hi hagués un dels altres participants. Un dels inicialment pensats a participar va arribar uns minuts més tard i, per tant, vam ser 10 persones en total (9 alumnes i jo, l'entrevistadora).

Algunes dades fruit d'observacions de tasques que eventualment treballen aquests aspectes a les aules de cinquè i sobretot sisè, curs en què estic cursant les meves últimes pràctiques de grau, complementen aquests resultats qualitatius. Quedaran recollides en la triangulació metodològica.

6.2.4. Triangulació de les dades

En quart lloc, he fet una triangulació metodològica d'instruments de recerca, la qual segons Rué (1989, p. 30) expressa: "Se entiende por el uso de más de dos métodos de recogida de información en el estudio de algún aspecto de la conducta humana". Aquesta combinació de metodologies en l'estudi d'un mateix

fenomen, permet fer un control creuat entre diferents fonts de dades, persones, instruments, documents per tal de comparar-les i contrastar-les (Latorre, 2003; Elliot, 1993).

Considero que és fonamental fer una triangulació metodològica per aportar credibilitat, validesa i fiabilitat a aquesta recerca de base qualitativa. Per tant, he creuat les diverses tipologies de resultats obtinguts a partir del qüestionari, el focus group, l'anàlisi del Projecte Educatiu de Centre i algunes observacions per a poder donar resposta a la hipòtesi i objectius plantejats i extreure'n conclusions.

Amb aquest procés de triangulació he pogut observar interrelacionant els resultats de tots els instruments, la capacitat de distingir fets d'opinions i de determinar que una notícia és certa i la seva font d'informació és fiable, de detectar les ideologies rere de les informacions, descobrir els buits i silencis d'informació i les estratègies que tenen els infants pel que fa a la literacitat crítica.

6.3. Resultats

6.3.1 Anàlisi del PEC

En primer lloc, cal esmentar que tal com he incidit anteriorment, l'anàlisi del PEC de l'escola Antoni Brusi l'he dut a terme tenint 3 aspectes en compte: cercar si apareix el concepte de literacitat crítica, determinar quina importància el centre atorga al fet d'adquirir el tipus de competències que requereix i si s'esmenten propostes o metodologies d'aula que la fomentin.

Així doncs, si fullegem les diverses pàgines que el conformen, podem determinar que al PEC només es menciona el següent objectiu específic, vinculat a la literacitat crítica (terme que no apareix), pel que fa als trets d'identitat de l'escola:

- "Fomentar la capacitat crítica".

També en trobem d'altres encaminats cap a l'ús de les tecnologies de la informació però que en cap cas no vinculen a aspectes relacionats amb la literacitat crítica:

- "Treballar les TIC des de totes les tutories i especialitats, responent, així, a les necessitats de suport de les àrees curriculars".
- "Apropar al nen a les noves tecnologies, utilitzant-les com a recurs pedagògic de suport per part del professorat".
- "Facilitar l'ús dels recursos tecnològics, per part de l'alumnat, per induir a la seva utilització i manipulació normalitzada".
- "Propiciar la recerca d'informació a través dels mitjans informàtics com a complement de coneixements".

Tot i això, darrerament en la pàgina web de l'escola es diu que s'ha començat a aplicar l'Estratègia Digital de Centre, que parteix del Pla d'Educació Digital de Catalunya (PEDC), dissenyat pel Departament d'Educació, el qual es marca com a fita assolir una societat digitalment competent (èmfasi en l'equitat i tenint en compte l'evolució del context social i tecnològic). Sembla que només esmenta l'estratègia i no desenvolupa com s'aplica en el centre concretament.

Altrament, al PEC l'escola inclou quins criteris d'avaluació estableix per als diversos cicles, els quals corresponen totalment al que es diu al Currículum d'Educació per a l'Ensenyament Primari. Alguns d'aquests podrien estar vinculats a la literacitat crítica:

- "Extreu informació de documents procedents de diferents mitjans".
- "Llegeix i identifica textos de diferents tipologies".

Tot i això, tot sembla estar pensat per escriure-ho sobre paper i no traduït a la realitat de l'aula. Caldria que l'escola valorés la importància d'introduir transversalment pràctiques, des de les ciències socials, les llengües, les situacions d'aprenentatge i projectes, que promoguin la literacitat crítica i que ajudin a desenvolupar competències d'aquest àmbit per a la vida quotidiana dels seus i les seves alumnes i, també, que fes transparent al PEC, per a tota la comunitat educativa, quines propostes i pràctiques es duen a terme a l'aula en termes de pensament i, sobretot, literacitat crítica.

6.3.2. Anàlisi dels resultats del qüestionari

El qüestionari va ser distribuït en format digital a les dues aules de cinquè de l'escola Antoni Brusi, en moments diferents. A primera hora el va fer el grup de 5è A i a tercera, després de l'estona d'esbarjo, el grup de 5è B.

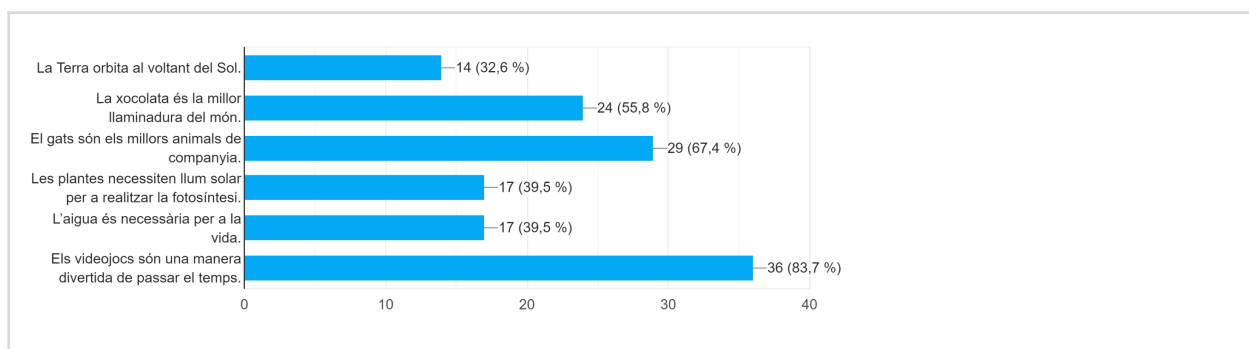
En primer lloc, m'agradaria destacar que per tal de fer l'anàlisi dels resultats del qüestionari he recollit les respostes en un document tipus Excel i he generat gràfics de diversos tipus per a presentar els resultats de les preguntes tancades. Pel que fa a les preguntes obertes, he fet una anàlisi qualitativa d'aquestes i he fet un buidat de totes les respostes i les he classificat segons el tipus o criteri d'argument que contenen i he generat unes taules de recollida de dades (quan la pregunta i resultats ho permetien).⁵

Tal com he esmentat anteriorment, van participar-hi 43 alumnes; 21 noies (48,8%), 21 nois (48,8%) i una persona que s'identifica amb un altre gènere (2,3%); 22 d'aquests formen part del grup A (51,16%) i 21 del grup B (48,737). Tots ells conformen la mostra respecte a la població actual de l'estudi (46).

Entrem en el contingut del qüestionari. El primer que els plantejava era una sèrie de fets i opinions i havien de distingir i seleccionar aquelles frases que només són opinions. Les tres respostes més seleccionades corresponen les tres opinions: 36 persones (83,7%) van seleccionar que la frase dels videojocs, 29 (67,4%) la dels gats i 24 (55,8%) la de la xocolata. Tot i això, les altres frases, les quals corresponen a fets, van ser seleccionades moltes vegades i van assolir percentatges del 32,6% al 39,5%, tal com es pot observar a continuació:

P: D'entre aquesta llista de frases distingiu aquelles que són fets i aquelles que són només opinions. Seleccionen les opinions.

⁵ Vegeu [Annex 2. Recull dels instruments d'anàlisi dels resultats del qüestionari qualitatatiu](#)

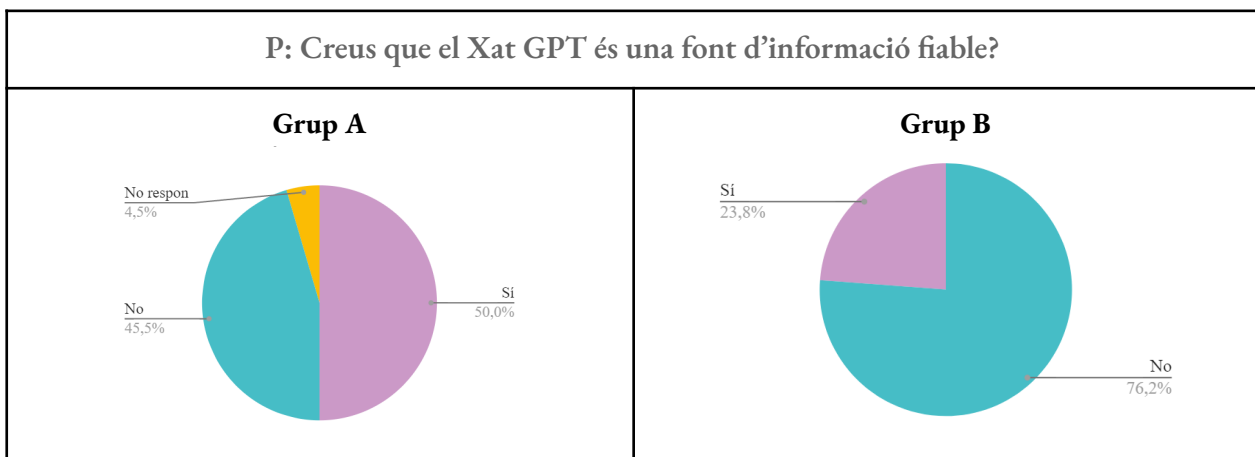
Seguidament, la pregunta 5.1. els demanava trobar el fet entre les quatre opinions sobre els impostos. Una mica més de la meitat dels alumnes (55,8%) va saber identificar que “En molts països la gent rica paga impostos més alts que la gent pobre” corresponia a una cosa certa, que no era l'opinió d'algú. Destaca, però també el 30,2% que va triar erròniament “Les donacions són la millor forma de reduir les diferències entre els rics i els pobres” i un 9,3% considerable que va triar l'opció de “Penso que la gent que té molt pocs diners no hauria de pagar cap impost”. Aquesta qüestió continuava amb la pregunta 5.2 la qual buscava anar més enllà i demanar als infants què els havia fet diferenciar el fet de les altres opinions. Fent un buidat de respostes he pogut elaborar una taula segons els tipus d'arguments o comentaris. Les dades més significatives són que un 30,23% identifica el fet i és capaç de justificar que ho és bé perquè és una cosa certa o comprovada o bé perquè es fixa en la forma en què està escrita la frase (sense expressions com “penso que”, “crec que”) i que un 27,91%, percentatge que s'acosta molt a l'anterior, tria l'opció de les donacions i justifiquen el perquè els semblen bé, però en cap cas es fixen en la forma de les frases⁶.

Les preguntes del bloc 6 pretenien avaluar aspectes de fiabilitat de les fonts d'informació. Se'ls oferia un article, que es deia que havia estat escrit per l'eina d'intel·ligència artificial Xat GPT i que assegurava haver-se descobert l'Atlàntida al Fons del Mar, i se'ls demanava si creien que explicava fets reals i per què. Extraient les respostes individuals i classificant-les he pogut crear la següent taula:

Tipus de resposta	Freqüència absoluta	Freqüència relativa (%)	Exemples de resposta/arguments
Sí (amb justificació)	8	18,6 %	-“Perquè la informació està molt ben explicada”/ “És una notícia ben feta” -Justifica sense arguments sòlids: “perquè afirma el que ha passat; és un fet”; “està explicant que han trobat alguna cosa real que ha passat i tots poden comprovar el descobriment”. -“Si la intel·ligència artificial l'han creat els humans per a solucionar coses, crec que és veritat el que diu” (...)
No (amb justificació) ✓	17	39,53%	-“No confio en la intel·ligència artificial” “No, perquè és un robot/ una màquina”. -“No n'he sentit a parlar mai d'aquesta notícia” -“És un mite/ és inventat/ surt a les pel·lícules”. (es fixa en el contingut de l'article i no en si la font d'informació és fiable) “Xat GPT és una intel·ligència artificial que s'inventa/es pot inventar coses” “Xat GPT no és fiable” (...)
No (justificació errònia)	4	9,3%	-“Cap comunitat es diria bocabadada” I -“No perquè hi ha moltes faltes”. (no hi ha cap falta, només un error de “Dr.” a “Dra.”)
Sí (sense justificació)	9	20,93%	

No (sense justificació)	4	9,3%	
No ho sé però crec que no	1	2,33%	

Després, van contestar si Xat GPT els semblava una font d'informació fiable. 26 persones (61,9%) van contestar que sí, 16 (38,1%) "no" i 1 no va respondre. És interessant, també, poder veure com el grup B té més coneixement sobre que el Xat GPT no és una font fiable puig que 16 alumnes (76,2%) van seleccionar aquesta resposta mentre que en el grup A només ho van fer 10 (45,5%), tal com es pot observar en els següents gràfics circulars:

En la pregunta 6.3., els motius que l'alumnat va exposar per a justificar si consideraven que Xat GPT és una font fiable o no van ser molt diversos. Per una banda, els que havien dit que sí van fer justificacions més o menys completes, com ara, "en una intel·ligència artificial hi ha moltes fonts d'informació", "l'he utilitzat, va molt bé i sempre diu la veritat" o "perquè és un programa fiable d'intel·ligència artificial que han fet els humans i mai s'equivoca". Una de les respostes més desenvolupades i reflexiva, però, sens dubte va ser la següent:

PC: "Penso que sí, però també depèn de la informació, i crec que sí perquè els humans hem creat la intel·ligència artificial per solucionar coses no per empitjorar-les llavors crec que és «viable»."

Per l'altra banda, entre els motius que pretenien justificar el perquè no consideraven Xat GPT una font fiable trobem el perquè ho ha escrit una màquina/robot/programa, perquè l'han provat i no deia la veritat i perquè la intel·ligència artificial no és fiable o no els transmet confiança. Tot i això, les respostes no van més enllà d'aquí. Sembla que en aquest cas aquest grup d'alumnat té après enunciats com "la intel·ligència artificial no és fiable" però no saben realment per què ni com funciona aquesta. Només un alumne va ser capaç d'argumentar la seva resposta molt coherentment, mostrant coneixements envers el tema:

JK: "Perquè el XAT GPT només és un programa i té tota la informació té de l'internet i a l'internet hi ha moltes coses falses perquè tothom pot posar coses."

La qüestió 7, responia a determinar la fiabilitat d'un estudi el qual finançava l'empresa de la qual es parlava, per tal de tractar la intencionalitat o els interessos amagats darrere les informacions que es

publiquen al nostre entorn. 31 alumnes (72, 1%), una mica més de dos terços de la mostra van seleccionar que no els semblava fiable i no creuen la informació de l'estudi i la resta va marcar que sí (8 alumnes; 18,6%) o no es va definir (4 alumnes; 9,3%). Una altra dada significativa és que més persones del grup A (17; 77, 3%) van ser capaces de determinar que la informació darrere aquest article obeeiria a interessos respecte a les 14 (66,7%) del grup B.

En aquesta línia, la pregunta 7.1. els demanava justificar el perquè de la seva tria. L'alumnat en aquest cas ha tingut força dificultats per explicar-se i han estat pocs els capaços de raonar en certa manera els interessos o intencionalitat darrere l'estudi (només en una resposta no gaire argumentada s'inclou justament una d'aquestes paraules) o la poca fiabilitat que aquest té. Concretament, van saber fer-ho només 13 infants, que corresponen al 30%, 23% de l'alumnat. Altrament, també cal esmentar que trobem força errors de comprensió de l'enunciat, que s'evidencien en algunes de les respostes individuals les quals expressen altres idees fora del que es preguntava.

Seguidament, el bloc de preguntes 8 volia avaluar si els infants saben que cada diari té una ideologia i una intencionalitat i uns interessos darrere tots els titulars i els articles que publica. Se'ls contraposava dues portades de diari amb titulars molt diferents, respecte al fet que Pedro Sánchez decidís seguir exercint de president del Govern després de les presumptes acusacions de corrupció cap a la seva dona. 31 alumnes (72,1%) van contestar que creien que els dos diaris no tenien la mateixa ideologia i intencionalitat respecte als 10 (23%) que van considerar que sí. Podria semblar, doncs, que aquesta idea està més assolida, però quan entrem a demanar el perquè ho creuen són molt pocs els que van ser capaços d'elaborar un argument autèntic que fugís del que ja se'ls estava explicant a l'enunciat (que davant d'un mateix fet els diaris feien titulars molt contraposats, parlant amb més o menys respecte sobre el mandat de Sánchez). La majoria va reproduir aquests exactes arguments o inclús paraules. Respecte a la gran quantitat de respostes poc elaborades, en destaquen algunes poques (4; 9,3%) que sí que són més completes com ara:

OC: "Perquè jo crec que un diari és de dreta i com el partit polític del Sánchez és d'esquerra ells no volen que continuï, en canvi l'altre diari crec que és d'esquerra perquè no parlen del rumor dolent i es centren en les coses bones".

Pel que fa als silencis d'informació presents en els mitjans de comunicació, un 65,1% va saber determinar que en la portada de l'As n'hi havia hagut un quan van publicar que el Real Madrid Masculí guanyaria La Lliga però no que el Barça Femení també; un resultat força positiu respecte a la capacitat de detectar aquest silenci. Ara bé, a l'hora de respondre el perquè va haver-hi arguments diversos, els quals els més repetits els he pogut agrupar en diversos grups: "perquè alguns diaris són masculistes" amb un 34,88% (15 persones); "perquè és més important/interessa més el futbol masculí" amb un 20,93% (9 persones) o "perquè és un diari de Madrid" amb un 13,95% (6 persones).

A continuació, en el bloc 10 se'ls proporcionava dos articles sobre la xocolata, un més fiable que l'altre, el primer dels quals parlava de com aquesta llaunadura agrada a grans i petits i un altre fet pel National Geographic que exposava que darrere la producció de cacau, hi ha treball infantil. La idea era demanar-los si s'havien plantejat que darrere un mateix tema pot haver-hi dues cares de la moneda i que pot ser que de vegades s'amaguin algunes d'aquestes realitats per interessos o amb una intencionalitat. Les respostes van ser molt variades, alguns infants (10; un 23,26%) expressen que no s'imaginaven el que hi ha darrere la xocolata i els altres expressen altres idees o inquietuds, **recollides en l'apartat d'Annexos⁷.**

⁷ Vegeu [Annex 3. Recull de les respostes de les preguntes obertes de cadascun dels infants](#)

Aquesta qüestió anava més enllà i aprofitava per preguntar a l'alumnat quin dels dos articles consideraven més fiable i per què, d'acord amb els elements o parts d'aquestes. 31 alumnes (72,1%) va triar la segona notícia, la del National Geographic (una dada que reflecteix que han sabut identificar que la segona notícia és la veraç), mentre que 8 la primera (18,6%) i 4 alumnes (9,3%) no van contestar. Altrament, comparem les dues classes, resulta significativa la diferència de les 18 persones del grup B que van saber identificar l'article fiable respecte a les 13 del grup A, valor força inferior. Les respostes del perquè ho consideraven així, van ser molt variades segons cada infant i, per tant, seria difícil agrupar-les però podem dir que entre aquestes es troben idees molt contraposades que van des de "La primera perquè a la majoria els agrada la xocolata" fins a algunes concretes (6) amb nivell reflexiu més alt que expressen aspectes com els següents:

OC: "Jo crec que és la del National Geographic perquè crec que la pàgina del National és més fiable perquè la pàgina de l'altre només és fixa en la textura el sabor... però l'altre diu com més la realitat perquè la primera només s'enfoca en lo bo però la segona s'enfoca més o menys en tot".

AM: "La que se em fa més fiable és la segona per la informació ben detallada i les per tindre moltes mes dades que a l'altre".

ND: "A mi em sembla més fiable la segona notícia, perquè el comerç explica el que vol per a vendre els seus productes, però en realitat han estat explotant nens per a fabricar aquestes tauletes de xocolata".

Altrament, a la pregunta 11.1. es volia avaluar si l'alumnat té capacitat de detectar un tipus de fal·làcia lògica com la de l'argument "Taylor Swift és la millor cantant del món perquè milions de fans no poden estar equivocats", expressat en un vídeo de Tiktok, segons explica l'enunciat. En termes generals, un 79,1% va triar l'opció de "posaria en dubte aquesta afirmació", un 7% la de "estic completament d'acord amb l'afirmació" i finalment un 14% d'altres tipus de resposta ("no estic d'acord", "no sé"), les quals s'haurien d'haver inclòs en el següent apartat. S'evidencia, doncs, que una gran proporció de la mostra va ser capaç de determinar o 1) qualsevol persona pot fer un comentari a les xarxes socials i intentar ser convincent dient alguna fal·làcia o bé 2) el fet que molta gent pensi una cosa no determina que aquesta sigui certa. Ara bé, a l'hora de justificar el perquè de la seva tria, el grup B va mencionar moltes més vegades que l'A que el que passava és que cadascú, com l'home que ha publicat aquest vídeo, pot tenir una opinió envers la cantant, amb un 57,14% respecte al 13,63% de l'altre grup. El grup A, a més, va utilitzar moltes més vegades un argument semblant, el de que "no tothom estarà d'acord"/ "cadascú té el seu cantant preferit".

En darrer terme, l'última qüestió volia determinar si els estudiants tenen recursos o estratègies per a comprovar la veracitat d'una notícia (que és vertadera i conté informació fiable). Per això, se'ls demanava que esmentessin almenys 3 accions o coses que farien per fer-ho. Les respostes dels infants van ser molt variades, però sí que en trobem unes quantes que es van repetir. Exemples d'arguments com ara "busca-lo al Google o al Xat GPT" (8; un 18,6%) o "preguntar als pares/ a altres persones/ a un adult" (11; un 25, 58%), mostren un nivell d'habilitats més baix pel que fa a la comprovació de la veracitat d'una notícia.

També trobem moltes respostes incompletes, i sense argumentar, com:

IP: "- Doncs revisar-ho -Doncs buscar-ho per Google - Buscar-ho"

IM: "-Reflexionar-ho -Mirar-ho -Comprovar-ho"

Altrament, trobem alguns casos concrets de respostes més raonades i que mostren coneixements sobre el tema:

AM: "Jo el que faria seria revisar totes les dades, veure també si és d'una font d'informació fiable i també saber si jo sé que estan parlant d'un tema que està passant".

OA: "Buscaria una revista fiable o científica, podria estudiar per aconseguir el que busco o el que vull saber, aniria a la biblioteca a buscar informació fiable a un llibre científic".

HZ: "-Qui ha escrit? -D'on és?(web) -Buscaré per internet per veure si està bé o no"

JC: "-Buscar en diferents pàgines web a veure si diu el mateix. -Mirar si la pàgina web és fiable o si és coneguda -Comparar i valorar la notícia".

Una resposta que es va repetir molt també és que la buscarien en pàgines o font d'informació fiables (6; un 13,95%) o en moltes fonts/llocs diferents (8; un 18,6%) però no justifiquen quines són aquestes, on trobar-les, ni qui escriu en aquestes (haurien de ser experts en el que expliquen). Sembla que es torni a evidenciar el fet que els infants a l'escola i entorn reben missatges clars i repetits com el de "busqueu en font fiables" però no han après o interioritzat coneixements pel que fa a quines són fiables, en quines parts dels articles s'han de fixar per determinar si són veraces, com contrastar notícies en diversos mitjans i pàgines web amb renom o rigor de l'àmbit d'estudis que s'estigui tractant, entre altres aspectes.

Trobareu els diversos instruments d'anàlisi de dades com els gràfics circulars i de barres i taules a l'apartat d'Annexos. També podreu consultar-hi les respostes de les preguntes obertes dels diversos alumnes.

6.3.2. Anàlisi del focus group

El darrer que he dut a terme ha estat un focus group amb 9 integrants, el motiu de la tria dels quals he especificat en l'apartat de metodologia. La durada d'aquesta entrevista o conversa semiestructurada va ser d'un temps limitat que em va oferir l'escola. Tot i això, vam poder tractar diverses qüestions que van enriquir molts els resultats del qüestionari.

En primer lloc, cal esmentar que l'alumnat participant va estar força motivat pel que fa a l'entrevista, va ser molt participatiu, va aportar les seves idees amb arguments i agregant-les o discutint les dels companys i companyes. Tot i que tots van ser seleccionats per mostrar una certa capacitat de reflexió i argumentació a l'hora d'exposar respostes per escrit en el qüestionari, cal esmentar que en el cas del focus grup van tenir una intervenció més alta 5 dels alumnes. Tot i això, vaig tractar de vetllar per animar a participar a tothom i vaig anar formulant preguntes per a promoure el pensament i ajudar a generar idees.

Vaig començar explicant el funcionament i el perquè del focus group i els vaig demanar que es presentessin per a conèixer-nos més tots i totes i per a poder identificar la veu de cadascú per a la transcripció futura.⁸ Els vaig proporcionar, també, còpies de les preguntes del qüestionari que van respondre prèviament, perquè les poguessin recordar i per a contextualitzar la conversa.

Incidim en el contingut de l'entrevista. Pel que fa als fets i les opinions, entre tots vam comentar quin percentatge de cada frase havien seleccionat el total d'alumnes que van fer el qüestionari. Els integrants van transmetre que tenen assolit que els conceptes de fet i opinió amb frases com:

PC: El fet és una cosa que s'ha comprovat i l'opinió és una cosa que tu penses que ha passat o que no ha passat.

⁸Podeu visualitzar la conversa duta a terme en el focus group [aquí](#).

També van ser capaços d'exemplificar opinions ("jo crec que aquest equip remuntarà a aquest altre" o "la maduixa està més bona que la poma") i fets ("La terra és rodona" o "El Barça té cinc *xàmpions*"). Seguint en aquesta línia els vaig preguntar què pensaven sobre el fet que hagués sortit força % de tria a l'opció de "La Terra orbita al voltant del sol" i no van dubtar en expressar:

IM: *Estan equivocats perquè és un fet. Perquè ja ho han descobert.*

Algunes veus: *Galileo Galilei. Sí crec que sí...*

Seguidament, vam recordar la pregunta sobre quin és el fet d'entre les frases sobre els impostos i els vaig demanar que em diguessin per què l'havien triat. 3 alumnes van esmentar autònomament que havien vist que en les altres opinions hi havia expressions com "penso que", "són millor", "està millor" i inclús van afegir-ne d'altres, que van en el mateix sentit, com ara "crec que està bé", "jo faria".

Hi va haver certs dubtes sobre que algunes de les opcions de resposta com és el cas de "Està molt bé que algunes persones paguin més impostos que altres". En aquest cas vaig va sorgir el següent fragment:

Entrevistadora: *També, una manera de veure si es tracta d'opinions és rellegir la frase i llavors reflexionem: "una persona podria pensar el contrari?"*

Diverses veus: *Sí... sí.*

Entrevistadora: *Si una persona pot pensar el contrari...*

MI i PC: *És una opinió diferent.*

Tot i això, he pogut determinar que el concepte de fets i opinions el tenen força assolit, saben exemplificar-ne i com justificar si es tracta d'un o de l'altre.

Seguidament, vam tractar el tema de la fiabilitat de les fonts, els vaig recordar la pregunta en què es mostrava un article creat per Xat GPT que parlava del descobriment de l'Atlàntida al fons del mar. 8 dels alumnes havien sentit a parlar-ne a les pel·lícules i tots ells van poder determinar que es tractava d'una notícia falsa. Un alumne va proposar el següent:

MI: *Jo crec que és falsa perquè tu li dius alguna cosa al Xat GPT, el que sigui i et posa un enunciat sencer amb tot el que vols.*

Així, vaig formular-li la següent pregunta.:

Entrevistadora: *D'acord. Però jo li puc demanar que m'expliqui una cosa certa. Per exemple si li escric "explica'm el mecanisme de com gira la Terra al voltant del Sol", m'ho sabrà dir?*

Entre tots i totes vam poder determinar que sí i, tot i alguns dubtes de dos participants, van aparèixer respostes amb un clar domini del tema com:

PC: *Jo crec que algunes són falses i d'altres són vertaderes perquè hi ha fonts que són "viables" i que no són "viables" i el Xat GPT agafa d'aquí i llavors fa una mescla i surt el que surt.*

ND: *A veure, jo crec que el XAT GPT - es referia a intel·ligència artificial" pot ser molt útil depèn de com el puguis fer servir perquè si tu li preguntes coses que vols saber et pot dir coses que "tipo" són veritat però també li pots dir "fes-me un dibuix d'un gos fent això o en una piscina" o coses així i t'ho pot fer i pot semblar molt que sigui veritat i tu ho pots penjar a internet i la gent es pot creure totes aquestes coses.*

Per seguir estirant el fil sobre aquesta qüestió els vaig preguntar en quines coses es podrien fixar per a identificar que una notícia és veraç o fiable. D'entre les respostes variades va sorgir que observarien qui l'ha escrit per a cercar quins coneixements té l'autor/a del tema, buscar-la a altres fonts d'informació i comparar-les, mirar si té faltes d'ortografia. Els vaig fer pensar, també, en el fet que és important fixar-se que tinguin autor, data i que també cal fer almenys una lectura ràpida de tot el contingut, amb preguntes com:

Entrevistadora: Què et dona més confiança o fiabilitat, saber qui ha dit una cosa o no saber qui l'ha dit i dir "mira, jo m'ho crec"?

Entrevistadora: Creieu que l'hem de llegir tota sencera abans de determinar que és certa? Podem llegir només una part?

A més, entre tots, vam ser capaços de detectar un error del Xat en escriure "Dr:" enlloc de Dra i en escriure el nom i cognom i no només el cognom de la líder en "l'equip de recerca" i vam reflexionar sobre la capacitat que te la intel·ligència artificial per inventar-se coses falses que li demanen i fer-ho de manera que sembli fiable, aportant vocabulari ric i acurat ("trobadia històrica") i mencionant paraules com "estudi", "experts" o "equip de recerca", que pretenen reforçar aquesta imatge de fiabilitat. És per això que vaig incidir en el fet que cal cadascú utilitzi els diversos recursos, coneixements i connexions que pugui tenir del tema per a determinar si una notícia és fiable o pot ser que sigui falsa.

Pel que fa a avaluar la fiabilitat de l'estudi que al·legava que la pasta té beneficis per a la salut, finançat i gestionat per una empresa important fabricant de pasta, 2 dels alumnes van dir que creien que alguna informació podria ser certa, però la gran majoria va saber identificar que hi havia uns interessos darrere aquest. El més significatiu va ser preguntar-los sobre què caldria perquè un estudi fos fiable o qui caldria que l'escriuís, aspecte que no havia estat preguntat al qüestionari. Algunes respostes significatives van ser:

JK: Si l'expert que fa l'estudi no treballa a l'empresa de pasta, pots creure que és fiable, perquè aquella persona no voldrà manipular la informació que dona.

Entrevistadora: Un nutricionista o algú que treballi sobre aquestes coses.

Els components de la literacitat que més dificultats de comprensió va demostrar són els d'ideologia, intencionalitat i interessos. A molts d'ells mai els havien explicat el primer concepte. Vaig fer-los entendre de què es tractava i vam poder discutir sobre si els diaris tenen ideologia pròpia o no i per què de vegades aquests escriuen coses contraposades. La majoria, no acabava d'entendre que darrere un titular es pretén influir en l'opinió del lector o que aquest va acompanyat d'una ideologia determinada. També desconeixien el concepte de "silenci d'informació", tot i que tenien una idea de què podia significar per com es plantejava la pregunta del diccionari. Tot i això, a l'hora de raonar el perquè aquests es fixaven més en el fet de que no aparegués mencionat una fita del futbol femení (dient que si el diari era masculista o que si aquest pensava que el futbol femení és menys important) i no tant reflexionant sobre la decisió del perquè aquest diari hauria decidit silenciar aquesta informació (perquè s'estableix a Madrid, per exemple) o sobre sí els mitjans tenen dret de silenciar-nos informació, estaven totalment dubitatius.

L'entrevista amb el focus group, va concloure preguntant aspectes que responen a un dels objectius d'aquest treball: Identificar i interpretar les pràctiques de literacitat crítica en dues aules de cinquè de primària. Aquesta part és una de les quals va obtenir dades més rellevants per a complementar la meua recerca. Els vaig preguntar si pensaven que treballaven la literacitat crítica (ara que ja havíem anat entenent de què es tracta) o pensament crític a l'aula i com. Algunes aportacions, força alarmants, van ser:

ND: Aquí a l'escola ens diuen que les fonts han de ser fiables.

JC: Jo crec que no ho treballem prou.

IM: A vegades sí, però no es treballa gaire. O sigui, que anem a fons fiables, que no primer anem a la primera web que trobem, clicar-la i copiar la informació, que ja busquem a més per comprovar si tota la informació és certa però no ens han ensenyat realment a com saber si una pàgina web és fiable.

En darrer terme, els vaig preguntar si creuen que fan debats i treballen l'argumentació (la resposta va ser que no ho feien gairebé mai) i si se sentien preparats per a discriminar informació. En aquest sentit, van continuar responent en la mateixa línia.

JK Ens han perdut alguna vegada de buscar en llocs fiables.

BJ Però tampoc se'n parla.

AM: No s'ha dit o treballat exactament.

M'agradaria esmentar que tot i que la intenció era fer un focus group amb preguntes força obertes amb l'objectiu de promoure una conversa i diàleg més autònom entre participants, finalment vaig haver de guiar força aquesta entrevista, fent preguntes per a ajudar a construir nous conceptes i conduint-los sobre quins aspectes es podien fixar del que es preguntava i mostrava al qüestionari i per ajudar-los a fugir dels enunciats que senten el seu voltant com la "la intel·ligència artificial menteix" o "cal buscar en fonts d'informació fiables" i cercar anar més enllà, buscant el perquè de les coses.

7. Discussió dels resultats

Tal com he esmentat anteriorment, la triangulació metodològica inclou l'ús de més de dos mètodes d'investigació per a analitzar i contrastar els resultats que proporcionen cadascun d'aquests en la globalitat de la recerca.

A continuació explico els resultats obtinguts en els 3 instruments de recollida de dades i discuteixo les connexions i desacords entre aquests amb el suport de les fonts bibliogràfiques emprades en el marc teòric per a contextualitzar i enfortir l'anàlisi.

En primer lloc, el Projecte Educatiu de Centre de l'escola Antoni Brusi va ser analitzat per avaluar si aquest integrava la literacitat crítica, la qual segons Cassany i Castellà (2010) implica no només un domini del codi alfabètic sinó també de la capacitat de comprendre i produir textos en contextos socials específics. En aquest sentit, però, vaig poder determinar que tot i que no es menciona explícitament el terme de "literacitat crítica", sí que es fa referència a objectius vinculats com "fomentar la capacitat crítica" i l'ús de les tecnologies de la informació (les TIC). Això no obstant, aquests objectius no semblen estar clarament traduïts a la pràctica diària a l'aula, tal com sustenten, a més, les meves observacions durant l'estada de pràctiques. Altrament, el PEC esmenta criteris d'avaluació que estableix l'escola per a les diverses etapes educatives, entre els quals en trobem alguns que estan relacionats amb la literacitat crítica com "extreure informació de documents procedents de diversos mitjans" i "llegir i identificar textos de diferents tipologies". Ara bé, la seva implementació pràctica és qüestionable i sembla limitada a aspectes tradicionals més que a l'aplicació de competències crítiques en contextos digitals i en les expectatives educatives actuals.

En segon lloc, l'anàlisi del qüestionari administrat a 43 estudiants de les dues aules de cinquè de l'escola, m'ha permès evidenciar que els infants del cicle superior sovint tenen algunes idees molt arrelades, perquè les han sentit repetidament al seu voltant, com ara, que "cal cercar en fonts fiables" o que "la

intel·ligència artificial és una màquina que menteix” però realment no es permeten o no se'ls ofereix a les aules reflexionar més enllà i entendre quins conceptes clau es troben darrere aquestes. D'altra banda, l'anàlisi dels resultats m'ha permès afirmar que molts dels estudiants desconeixen alguns components de la literacitat crítica com ara ideologia/intencionalitat/interessos, veracitat o els buits i els silencis, i també ressaltar les dificultats que molts presenten a l'hora de raonar les seves respostes críticament i elaborar-les de manera personal respecte a grups petits d'estudiants que sí que tenen més habilitats i fluïdesa d'argumentació en aquests aspectes.

En tercer lloc, el focus group m'ha permès adquirir una visió més profunda sobre els coneixements i les percepcions dels estudiants respecte a la literacitat crítica. Puc al·legar que els infants d'aquests grups de 5è, amb una figura guia que els planteja preguntes amb enunciats, materials o reptes motivadors, són capaços de construir i expressar idees molt potents i crítiques pel que fa a qüestions de literacitat crítica. Amb els participants també vaig discutir sobre la freqüència i la qualitat de les activitats que fomenten el pensament crític i l'argumentació a l'aula, aspecte que va evidenciar una desconexió entre el que s'espera que els estudiants aprenguin i les oportunitats reals que tenen per desenvolupar aquestes competències a la seva vida diària i en contextos digitals. Aquesta discrepància reflecteix l'escletxa en la implementació pràctica del que diu el PEC.

Altrament, si preguntem als docents, la majoria reconeix la importància d'ensenyar els estudiants a llegir i analitzar críticament els textos, tal com exposa Gee (2015), qui també sosté que pensar críticament és una pràctica social, cultural i històrica que ha d'estar present en tots els àmbits de la vida. Tot i això, en aquest estudi, per exemple, un percentatge significatiu d'estudiants manifesta que no se sent prou capacitat per aplicar coneixements fonamentals en l'àmbit de la literacitat crítica, de manera del tot efectiva. Això pot ser degut a la manca de formació o recursos específics dels docents, un problema identificat també per Eisenberg et al. (2004; citat per Tosar, 2017), els quals argumenten que la literacitat crítica necessita un enfocament pedagògic específic que no sempre és present en la formació docent.

La triangulació metodològica dels resultats obtinguts a partir de l'anàlisi del PEC, el qüestionari i el focus group m'ha permès determinar de manera més completa i crítica la situació actual a l'escola Antoni Brusi. La teoria de l'educació crítica suggereix que és essencial no només establir objectius curriculars adequats, sinó també assegurar-se que aquests es tradueixen en pràctiques pedagògiques efectives que empoderen els estudiants per analitzar, qüestionar i transformar la seva realitat.

Per tal de millorar la situació proposo diversos aspectes com ara:

- Revisió i actualització del PEC: Incloure explícitament termes i objectius relacionats amb la literacitat crítica i assegurar-se que estiguin clarament reflectits a les pràctiques diàries de l'aula.
- Formació docent: Capacitar els docents en metodologies que promoguin la literacitat crítica i l'ús efectiu de les TIC per a aquest fi.
- Elaboració de pràctiques diverses a les aules que promoguin la literacitat crítica dels estudiants al voltant de problemes socials rellevants o qüestions controvertides que permetin fer vincles amb l'adquisició de competències aplicables a la seva vida diària.

En definitiva, és crucial que tant les polítiques educatives com les pràctiques pedagògiques s'adaptin i evolucionin per fer front als reptes actuals i futurs de l'educació crítica i digital, en aquest context de la quarta revolució industrial on estan apareixent avenços tecnològics de manera exponencial.

8. Conclusions

En aquest treball de fi de grau s'ha abordat la temàtica de la literacitat crítica a l'educació primària, amb un enfocament específic que pretenia estudiar la implementació i eficàcia d'aquestes pràctiques en dues aules de cinquè de primària. Al llarg de l'estudi, he contextualitzat la importància del pensament crític i, sobretot, la literacitat crítica en el desenvolupament de competències indispensables per a ciutadans del segle XXI.

A l'apartat de contextualització, es va destacar que la literacitat crítica és un conjunt de competències i estratègies multidimensionals que no només abasten processos deductius i inductius, sinó també aspectes creatius i metacognitius. Això s'ha reflectit en la investigació en estudiar com els estudiants analitzen la informació, són capaços de distingir fets i opinions o identificar ideologies subjacents en diversos textos i mitjans, per exemple.

Altrament, la pregunta vertebradora d'aquesta recerca va ser: Com es practiquen i promouen les habilitats de literacitat crítica a les aules de cinquè de primària? A través de qüestionaris, grups focals i anàlisi del Projecte Educatiu de Centre (PEC), es van cercar evidències sobre la implementació d'aquestes pràctiques i el seu impacte a l'alumnat.

Seguint en aquesta línia, els objectius de l'estudi eren identificar i avaluar les pràctiques de literacitat crítica, així com proposar millores per a la seva implementació. Aquests objectius s'han complert mitjançant la recopilació de dades qualitatives que van revelar tant les fortaleses com també les potencials àrees de millora en l'ensenyament de la literacitat crítica, esmentades en l'apartat d'anàlisi. A més, la hipòtesi plantejada era la següent: "L'alumnat de cicle superior de l'escola Antoni Brusi de Barcelona té dificultats per a desenvolupar la seva literacitat crítica, a causa dels models d'interacció del seu entorn basats en l'ús excessiu de la tecnologia i mitjans digitals". Els resultats obtinguts m'han permès validar-la.

Un cop he pogut reflexionar sobre les evidències de l'estudi m'agradaria esmentar que, tal com he anat avançant en l'apartat anterior, considero que és essencial que els docents rebin en un futur pròxim una formació contínua en estratègies d'ensenyament de la literacitat crítica per assegurar que estiguin preparats amb les eines i els coneixements necessaris per implementar aquestes pràctiques de literacitat de manera efectiva als seus alumnes. Altrament, crec que és indispensable que s'integri de manera més explícita i estructurada la literacitat crítica al currículum, assegurant així que no només s'esmenti als Projectes Educatius dels centres, sinó que es tradueixi en pràctiques pedagògiques concretes i valuables. En tercer lloc, al·lego que seria necessari que el Departament d'Educació s'encarregués, amb l'ajuda de professionals de l'àmbit de la literacitat, de desenvolupar i distribuir materials didàctics específics, com els que he dissenyat en aquesta recerca que facilitin l'ensenyament de la literacitat crítica, incloent-hi guies per avaluar la fiabilitat de les fonts i per fomentar el debat i l'argumentació a l'aula. El darrer punt que afegiria és que seria òptim implementar sistemes d'avaluació continuada que permetin mesurar el progrés dels estudiants en habilitats de literacitat crítica i ajustar les estratègies pedagògiques segons calgui.

D'altra banda, m'agradaria esmentar que una de les principals limitacions de l'estudi ha estat la dependència de dades qualitatives (necessàries per avaluar aquesta qüestió de caràcter holístic), cosa que pot introduir biaixos interpretatius. A més, la població s'ha limitat a dues aules d'un sol centre

educatiu, cosa que dificulta la generalització dels resultats. Seria adient ampliar l'estudi a més escoles i contextos per obtenir una visió més representativa i per expandir propostes d'activitats (com les que es troben el qüestionari), fonamentades en la recerca, a altres aules de primària per a promoure la literacitat crítica.

Des d'una perspectiva innovadora, la utilització de tecnologies emergents, amb aplicacions interactives i plataformes digitals poden oferir noves maneres d'involucrar els estudiants i desenvolupar les seves competències de literacitat crítica de manera més dinàmica i atractiva. Tot i això, és crucial assegurar que aquestes tecnologies s'utilitzin de manera inclusiva i equitativa, per no ampliar la bretxa digital existent.

A través d'aquest projecte, he adquirit competències clau com ara la capacitat d'anàlisi crítica, les habilitats de recerca qualitativa i quantitativa, i la capacitat per desenvolupar propostes educatives basades en l'evidència. Aquestes competències no només són fonamentals per a la investigació educativa, sinó que també obren diverses oportunitats de desenvolupament professional i formatiu en camps vinculats al Grau que estic acabant de cursar, com la pedagogia o el disseny curricular.

En definitiva, aquest treball no només ha evidenciat la necessitat de reforçar les pràctiques de literacitat crítica a l'educació primària, sinó que també ha volgut proporcionar algunes propostes pràctiques i realistes per millorar-ne la implementació.

Aspirem a una educació que no només informi, sinó que transformi, formant individus crítics i compromesos capaços de navegar i millorar el món amb discerniment i passió.

9. Referències

Alvarado, L. J., & García, M. (2008). Características más relevantes del paradigma socio-crítico: su aplicación en investigaciones de educación ambiental y de enseñanza de las ciencias realizadas en el Doctorado de Educación del Instituto Pedagógico de Caracas. *Sapiens: Revista Universitaria de Investigación*, (9), 187-202. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3070760>

Elliott, J. (1993). *El cambio educativo desde la investigación-acción*. Morata. Madrid.

Canals i Cabau, R. (2019). Desenvolupar el pensament crític, una competència imprescindible en la formació inicial dels docents. *Quin professorat, quina ciutadania, quin futur?*, 463-471. Disponible a: <https://ddd.uab.cat/pub/caplli/2019/240441/aproqciufut-2019p463.pdf>

Carbajal Rodríguez, M. (2018). El pensamiento de Edgar Morin: cinco retos educativos para la educación superior. *Didac*, (71), 21-27. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7229222>

Cardona, M. C. (2002). *Introducción a los métodos de investigación en educación*.

Cassany, D. i Castellà, J. (2010). Aproximación a la literacidad crítica. *Perspectiva*, 28(2), 353-374. <https://doi.org/10.5007/2175-795X.2010v28n2p353>

Castellví, J. (2020). Leer, interpretar y actuar en un mundo digital: literacidad crítica digital en educación primaria. *Enseñanza de las ciencias sociales: revista de investigación*, (19), 17-28. Disponible a: <https://www.raco.cat/index.php/EnsenanzaCS/article/view/384310>

Castellví, J. (2021). 2. Literacitat crítica per formar una ciutadania democràtica i compromesa.

CIUTADANIA COMPROMESA I EDUCACIÓ, 27. Disponible a:

<https://www.torrossa.com/gs/resourceProxy?an=5482834&publisher=FZW975#page=27>

Dewey, J. (1933). *How We Think: A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process*. Boston, MA: D.C. Heath & Co Publishers.

Éthier, M.A i Lefrançois, D. (2010): *Metodología de la investigación en Didáctica de las ciencias sociales*". Ávila, R.M.; Rivero, M.P.; Domínguez, P.L. (coord.). Zaragoza

Latorre, A. (2003). *La investigación-acción- conocer y cambiar la práctica educativa*. Graó. 179. Barcelona.

Linn, M. C. (2000). Designing the knowledge integration environment. *International Journal of Science Education*, 22(8), 781-796. <http://dx.doi.org/10.1080/095006900412275>

Santisteban, A. i González, G. (2013). Sociedad de la información, democracia y formación del profesorado: ¿qué lugar debe ocupar el pensamiento crítico?. *Medios de comunicación y pensamiento crítico: nuevas formas de interacción social* (pp. 761-770). Editorial Universidad de Alcalá. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5004715>

Stanford Encyclopedia of Philosophy. Critical Thinking. Consulta de març de 2024. Disponible a: <https://plato.stanford.edu/entries/critical-thinking/#Bib>.

Phille, J. (2005). Critical thinking concepts. Professional Safety, 50(3), 26-32. Disponible a: <https://aeasseincludes.assp.org/professionalsafety/pastissues/050/03/010305as.pdf>

Popkewitz, T. (1988). *Paradigma e ideologia en investigación educativa. Las funciones sociales del intelectual*. Madrid: Mondatori.

Rué, J. (1989). *Portar la recerca a classe - perspectives en la investigació educativa*. Seminari de Recerca en l'Acció. UCE. UAB. Barcelona

Tosar, B. (2017). Llegir la paraula i el món. Literacitat crítica en els estudis socials a l'educació primària. [Tesis Doctoral]. Universitat Autònoma de Barcelona. Repositori TDX (Tesis Doctorals en Xarxa). <http://hdl.handle.net/10803/409730>

Tosar, B. (2021). *Literacidad crítica: Enseñar a leer el mundo para transformarlo*. Edició de Kindle.

Tosar, B. (2023). Pensamiento crítico ilustrado. Consulta de febrer de 2024. Disponible a: <https://www.breotosar.com/2023/04/pensamiento-critico-ilustrado.html>

Unitat de Formació i Innovació Docent UAB. *Pensament crític. Guia per a l'aprenentatge*. Disponible a: https://ddd.uab.cat/pub/recdoc/2019/213968/19_guia_de_l_estudiant_pensament_Critic_final.pdf

Wayne, E. I Gautreaux, M. (2018). Pensando de manera crítica sobre el pensamiento crítico. *Aula abierta*. Disponible a: <https://redined.educacion.gob.es/xmlui/bitstream/handle/11162/174910/383-386.pdf?sequence=1>

Wechsler, S. et al. (2018). Creative and critical thinking: Independent or overlapping components?. *Thinking skills and creativity*, 27, 114-122. Disponible a: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1871187117300123>

ANNEXOS

Annex 1. Qüestionari sobre literacitat crítica i els seus components

Enllaç al qüestionari en versió digital:

<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdJn-S8I-Y-49N2eJcYS3zN7XWFsqh1D8I7GnrHAutG4IQy9A/viewform?usp=sharing>

Versió per a imprimir:

Qüestionari TFG “La literacitat crítica en els infants de primària, en la quarta revolució industrial”

Text introductori:

A continuació trobareu un petit qüestionari que ens ajudarà a descobrir, amb vosaltres, la manera com interpreteu la informació que hi ha al nostre voltant, la qual ens arriba tant per mitjans tradicionals (com diaris, televisió i ràdio) com per mitjans digitals. Contesteu amb la màxima tranquil·litat i intenteu explicar bé el que sabeu.

Qüestionari amb vocabulari adaptat per a alumnat de primària. Pensat per fer-lo en format digital, amb una eina de formularis tipus Google Forms.

Identifico en taronja què s'està avaluant en cada qüestió, d'entre les principals subtemes que conformen la literacitat crítica.

1. Escriu el teu nom i cognoms *(per a poder identificar infants per a fer el focus group posterior).*

2. Amb quin gènere t'identifiques?

- ☐ Masculí
- ☐ Femení
- ☐ Altres

3. De quin grup formes part?

- ☐ 5è A
- ☐ 5è B

4. Quin nivell d'estudis tenen els teus tutors legals (pares, mares...)?

Selecioneu l'última etapa educativa que els vostres familiars van cursar i obtenir el seu graduat.

4.1. Familiar 1:

- ☐ Estudis primaris
- ☐ Estudis secundaris (E.G.B., B.U.P., C.O.U., formacions professionals, E.S.O., etc.)
- ☐ Estudis universitaris

4.2. Familiar 2:

- ☐ Estudis primaris
- ☐ Estudis secundaris (E.G.B., B.U.P., C.O.U., formacions professionals, E.S.O., etc.)
- ☐ Estudis universitaris

FETS I OPINIONS

5. D'entre aquesta llista de frases digueu aquelles que són fets (coses que es consideren vertaderes i poden ser verificades i/o demostrades objectivament) i aquelles que són només opinions.

- ☐ La Terra orbita al voltant del Sol.
- ☐ La xocolata és la millor l'aminadura del món.
- ☐ El gats són els millors animals de companyia.
- ☐ Les plantes necessiten llum solar per a realitzar la fotosíntesi.
- ☐ L'aigua és necessària per a la vida.
- ☐ Els videojocs són una manera divertida de passar el temps.

5.1. D'entre les següents frases sobre els impostos* hi ha tres opinions i un fet. Seleccioneu aquella frase que penseu que és un fet.

*Impostos: són una contribució, una quantitat de diners, que les persones i les empreses donen al govern per ajudar a pagar coses importants que tots necessitem (com les escoles, els parcs, els hospitals o els bombers)

- ☐ Està molt bé que algunes persones paguin més impostos que d'altres.
- ☐ Les donacions són la millor forma de reduir les diferències entre rics i pobres.
- ☐ Penso que la gent que té molt pocs diners no hauria de pagar cap impost.
- ☐ En molts països la gent rica paga impostos més alts que la gent pobre.

5.2. Digues quina frase has triat i per què consideres que es tracta d'un fet. Què t'ha fet diferenciar-lo de les altres opinions?

FIABILITAT DE LES FONTS

6. La següent notícia l'ha escrit el Xat GPT, una eina d'intel·ligència artificial.

Troballa Sensacional: l'Atlàntida Descoberta al Fons del Mar!

En un descobriment que està deixant la comunitat científica bocabadada, un equip d'investigadors ha anunciat la troballa de la llegendària ciutat perduda d'Atlàntida al fons de l'oceà Atlàntic. Després d'anys de cerca i especulació, els arqueòlegs finalment han localitzat les restes submergides d'aquesta civilització enigmàtica.

Les restes de l'antiga Atlàntida han estat trobades a una profunditat de més de 3.000 metres, escampades en un vast paisatge submarí. Entre les ruïnes hi ha imponents estructures de pedra, intricats mosaics i artefactes que daten de milers d'anys enrere. Aquest descobriment dona llum nova sobre la història perduda d'una de les civilitzacions més enigmàtiques de l'antiguitat.

El Dr. Elena Martínez, líder de l'equip de recerca, va descriure l'emoció d'aquesta troballa històrica. "És veritablement increïble estar davant de les restes d'una civilització que es creia només un mite. Atlàntida podria haver estat la llar d'avenços tecnològics i culturals que encara s'han de descobrir".

6.1. Què penses d'aquesta notícia? Creus que explica fets reals?

6.2. Creus que el XAT GPT és una font d'informació fiable?

☐ Sí

☐ No

6.3. Per què?

7. Un estudi sobre els suposats beneficis de la pasta per la salut va ser gestionat i finançat (van posar els diners), en gran part, per una empresa important que fabrica pasta.

Creus que aquest estudi és fiable? És a dir, consideraries que diu informació certa i la creuries?

- ☐ Sí
- ☐ No
- ☐ Altres (especificar)

7.1. Per què?

IDEOLOGIA/INTENCIONALITAT/INTERESSOS

8. El passat 29 d'abril el President Pedro Sánchez va dir que es quedava com a president del Govern després d'haver rebut acusacions sobre una possible corrupció (trampes per aconseguir més diners) per part de la seva dona.

L'endemà, en les portades de diaris van aparèixer alguns titulars com:

- "Sánchez acaba amb la farsa" (farsa: una cosa fingida que es fa passar com a certa)
- "Sánchez no dimiteix i busca un pacte per la regeneració democràtica"

Davant d'un mateix fet (una cosa que ha passat) alguns diaris parlen de farsa mentre que altres es mostren més respectuosos. Creus que els dos diaris tenen la mateixa ideologia* o intencionalitat*?

- ☐ Sí
☐ No

8.1. Per què creus que passa?

BUITS I SILENCIS

9. El passat 4 de maig de 2024 tant el Barça Femení com el Real Madrid Masculí estaven a punt de guanyar la Lliga. Diaris com l' "As" van publicar la següent portada, la qual sí que parla del Real Madrid però no del Barça. Selecciona l'opció que consideres més correcta:

- ☐ Cada diari té llibertat total de decidir què publica a la portada.
☐ És més important publicar sobre el futbol masculí que el futbol femení.
☐ Es tracta d'un silenci d'informació. Davant d'un fet similar entre un equip masculí i un femení, el diari ha decidit no parlar del femení.

9.1. Per què penses que no va parlar de la victòria del Barça Femení en la portada?

DIVERSES REALITATS/ LES DUES CARES DE LA MONEDA/ DISCURS CONTRAHEGEMÒNIC + FIABILITAT DE LA NOTÍCIA

10. Observa aquests dos articles:

El chocolate: una golosina irresistible para niños y adultos

El magnetismo del chocolate atrapa a grandes y pequeños

Imagina un mundo donde todo es dulce y suave, donde cada bocado es como un abrazo cálido. Ese mundo es el del chocolate, una golosina que ha conquistado los corazones de niños y adultos por igual. ¿Qué hace que el chocolate sea tan especial?

Es como si cada trozo nos contara una historia, una historia de felicidad y alegría. Desde los más pequeños hasta los más grandes, todos encuentran consuelo en su sabor reconfortante. ¿Y cómo no hacerlo? El chocolate es como un amigo fiel que siempre está ahí para animarnos.

[...]

Article de pròpia elaboració per a la investigació

EL MUNDO

Detrás del antojo de chocolate, el trabajo infantil

NATIONAL GEOGRAPHIC · 3 OCTUBRE, 2018

Más de 2 millones de niños trabajan en las plantaciones de cacao de Ghana y Costa de Marfil, principales productores de cacao. Estas naciones africanas abastecen más del 70% de los granos de cacao que se utilizan para fabricar chocolate en todo el mundo, según el Foro Internacional para los Derechos Laborales (ILRF), con sede en Washington.

Aunque grandes fabricantes como Nestlé, Mars y Ferrero aseguran combatir el trabajo infantil, los datos son alarmantes. Un estudio de la Universidad Tulane muestra que en Costa de Marfil, entre 2009 y 2014, el número de niños trabajadores aumentó un 59%, mientras que en Ghana, aunque hubo una ligera disminución, la situación sigue siendo preocupante.

Los niños africanos en estas plantaciones se enfrentan a peligros diarios. Obligados a trabajar largas horas en lugar de ir a la escuela, cargan pesos pesados, manipulan machetes y están expuestos a productos químicos peligrosos. Algunos tienen apenas cinco años.

El ILRF señala que la mayoría de los productores de cacao viven en la pobreza extrema y ganan menos de 2 euros al día. Esta situación les obliga a sacar a sus hijos de la escuela para trabajar en la recolección.

Aunque los fabricantes de chocolate se comprometen a combatir el trabajo infantil, la solución a largo plazo requiere cambios estructurales en la industria del cacao para romper el ciclo de la pobreza. Mientras tanto, el negocio del chocolate prospera, con un aumento del precio del cacao del 40% desde 2012 debido a la creciente demanda mundial.

Reelaboració d'un article del National Geographic per a la investigació

10.1. Què penses d'aquestes dues notícies? T'havies plantejat anteriorment que un mateix tema pot tenir diverses realitats segons com es tracti?

10.2. Quina de les dues notícies et sembla més fiable i per què? Fixa't en els diversos elements o parts que tenen aquestes.

FAL·LÀCIA LÒGICA

11. En un vídeo de *Tiktok* un home diu "Taylor Swift és la millor cantant del món. Milions de fans no poden estar equivocats".

Què en penses?

- ☐ Estic completament d'acord amb l'afirmació
- ☐ Posaria en dubte aquesta afirmació
- ☐ Altres (especificar)

11.1. Per què?

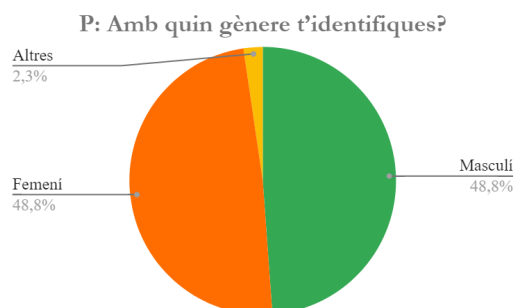
VERACITAT DE LA INFORMACIÓ

12. Esmenta almenys 3 coses/accions que faries per comprovar la veracitat d'una notícia (és a dir, que és vertadera i que conté informació fiable).

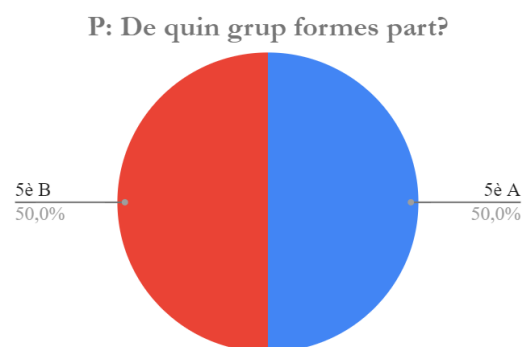
Annex 2. Recull dels instruments d'anàlisi dels resultats del qüestionari qualitatatiu

Gràfics i taules elaborats, ordenats seguint l'ordre de qüestions preguntades:

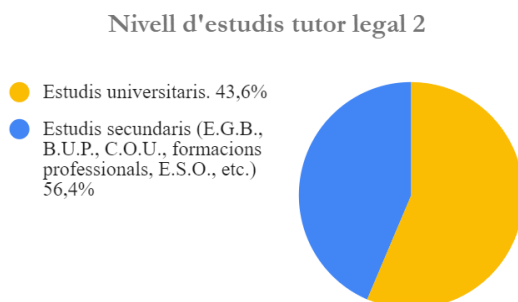
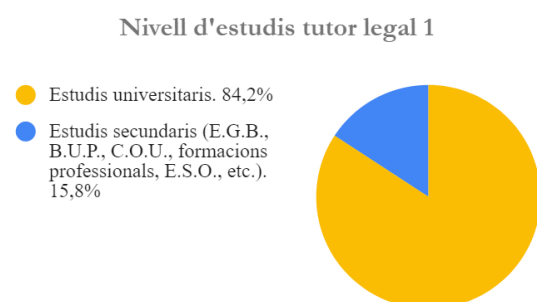
2.

3.

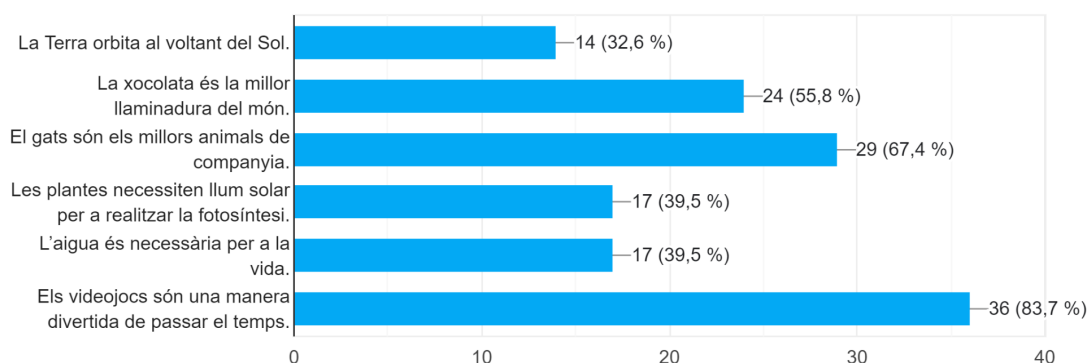

4.1. i 4.2.

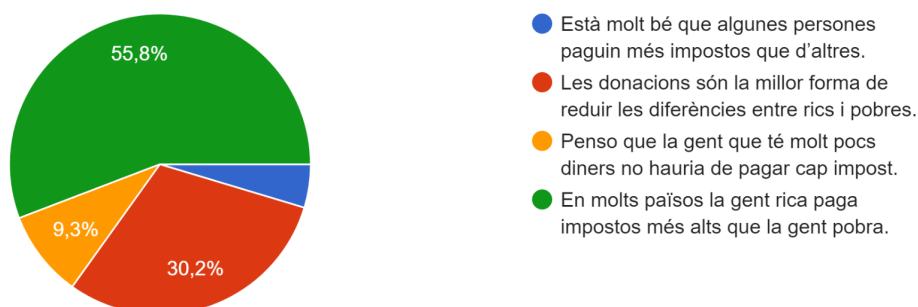
5.

P: D'entre aquesta llista de frases distingiu aquelles que són fets i aquelles que són només opinions. Selecciona les opinions.

5.1.

P: D'entre les següents frases sobre els impostos hi ha tres opinions i un fet. Selecciona el fet.

5. 2.

P: Per què consideres que es tracta d'un fet? Què t'ha fet diferenciar-lo de les altres opinions?			
Tipus de resposta	Freqüència absoluta	Freqüència relativa (%)	Exemples de motius esmentats
Identifica el fet i es fixa en per què és un fet ✓	13	30,23%	- "És veritat" (3) - "És una cosa comprovada" (3) - "És una cosa que se sap" (1) - "És una cosa segura" (1) - Perquè les altres frases comencen per expressions com "penso", "està bé" i aquesta és l'única que diu una cosa totalment certa: (2) - "Les altres frases comencen amb opinions però aquesta comença com que

			és una realitat”: (1) (2)
Identifica el fet però justifica el contingut (entén perquè és així però no es fixa en com està escrita la frase)	6	13,95%	“La gent pobre no es pot permetre pagar impostos com llum, aigua, etc.” (1) “La gent rica pot comprar molt i els pobres no; gasten menys diners” - confon impostos amb el fet de gastar (1) -La gent rica, que té més diners, pot pagar una mica més que la gent pobre. (1) (3)
Identifica el fet però no el justifica	1	2,33%	
Tria donacions i justifiquen el perquè d'aquestes (es fixa en el contingut no en com està escrita la frase)	12	27,91%	
Altres	9	20,93%	-Tria la que comença per “Penso que” i intenta justificar el contingut. (4) -Tria la que comença per “Està molt bé que” però no ho justifica (2) -No correspon a l'opció seleccionada prèviament i explica idees/creences seves diverses al respecte (1) (2)
No contesa/No ho sap	2	4,65%	

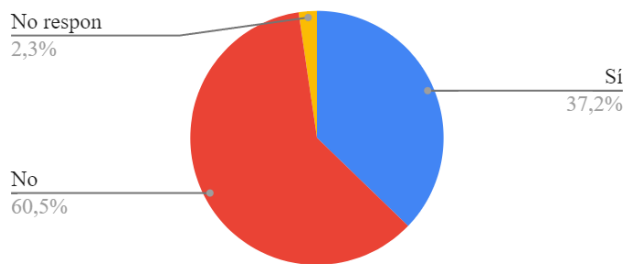
6.1.

P: Què en penses d'aquesta notícia? Creus que explica fets reals?			
Tipus de resposta	Freqüència absoluta	Freqüència relativa (%)	Exemples de resposta/arguments
Sí (amb justificació)	8	18,6 %	-Explica que les troballes que s'expliquen en la notícia fan referència a una cosa que ja coneixíem. (1) -”Perquè la informació està molt ben explicada” / ”És una notícia ben feta” (2) -Justifica sense arguments sòlids: “perquè afirma el que ha passat; és un fet”; “està explicant que han trobat alguna cosa real que ha passat i tots poden comprovar el descobriment”.

			(2) -Se n'ha assabentat sobre l'Atlàntida en pel·lícules i creu que és un gran descobriment. (1) -”Si la intel·ligència artificial l’han creat els humans per a solucionar coses, crec que és veritat el que diu” (1) “És una pàgina de confiança” (1)
No (amb justificació) ✓	17	39,53%	-”No confio en la intel·ligència artificial” (2) “No, perquè és un robot/ una màquina”. (1) -”No n’he sentit a parlar mai d’aquesta notícia” (1) -”Explica coses que són molt rares, no crec que siguin fets reals i dubto del Xat GPT”- (2) -”És un mite/ és inventat/ surt a les pel·lícules”. (4) (es fixa en el contingut de l’article i no en si la font d’informació és fiable) “Xat GPT és una intel·ligència artificial que s’inventa/es pot inventar coses” (2) “Xat GPT no és fiable” (4) (1)
No (justificació errònia)	4	9,3%	“Cap comunitat es diria bocabadada” (1) “No perquè hi ha moltes faltes”. (no hi ha cap falta, només un error de “Dr.” a “Dra.” (1) (2)
Sí (sense justificació)	9	20,93%	
No (sense justificació)	4	9,3%	
No ho sé però crec que no	1	2,33%	

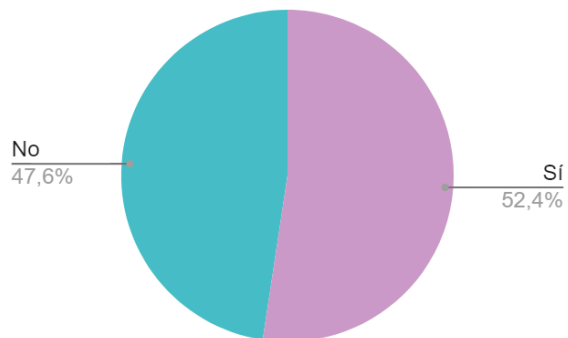
6.2.

P: Creus que el XAT GPT és una font d'informació fiable?

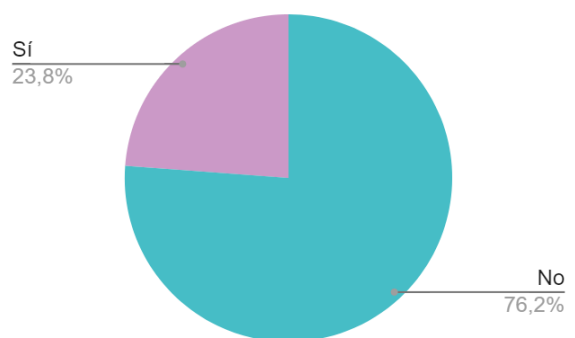

P: Creus que el Xat GPT és una font d'informació fiable?

Grup A

Grup B

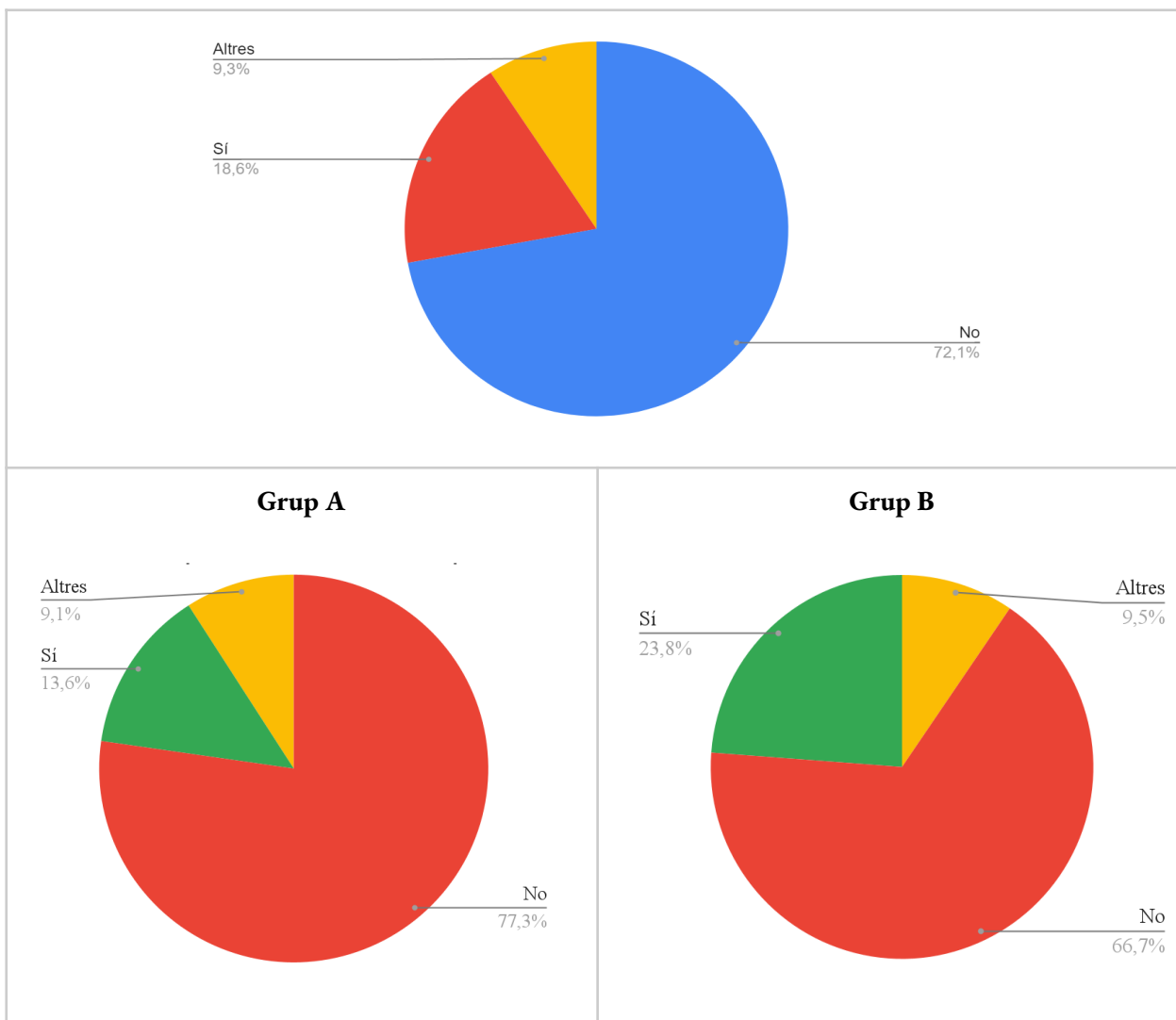

7.

P: Un estudi sobre els suposats beneficis de la pasta per la salut va ser gestionat i finançat, en gran part, per una empresa important que fabrica pasta.

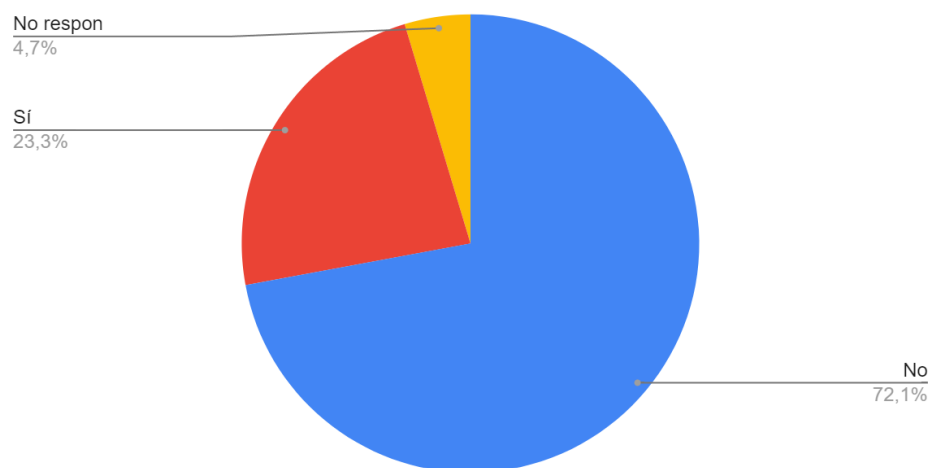
Creus que aquest estudi és fiable? És a dir, consideraries que diu informació totalment certa i la creuries?

Total

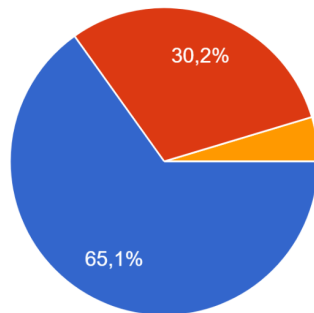
8.

P: Davant d'un mateix fet (una cosa que ha passat) alguns diaris parlen de farsa mentre que altres es mostren més respectuosos. Creus que els dos diaris tenen la mateixa ideologia o intencionalitat?

9.

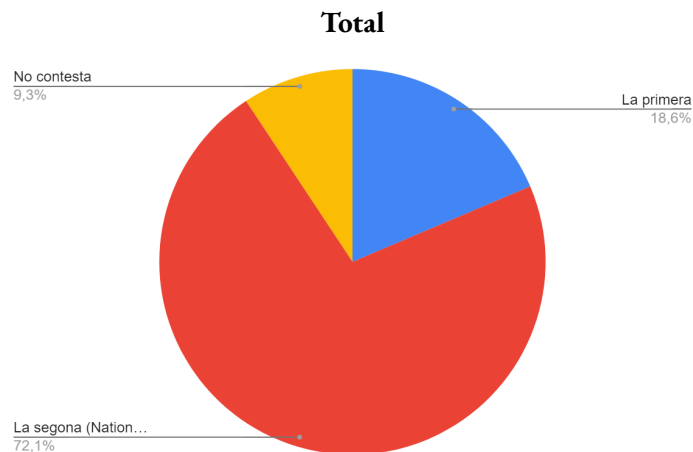
P: 9. El passat 4 de maig de 2024 tant el Barça Femení com el Real Madrid Masculí estaven a punt de guanyar la Lliga. Diaris com l'As van publicar la següent portada, la qual sí que parla del Real Madrid però no del Barça. Selecciona l'opció que consideres més correcta.

- Es tracta d'un silenci d'informació. Davant d'un fet similar entre un equip masculí i un femení, el diari ha decidit no parlar del femení.
- Cada diari té llibertat total de decidir què publica a la portada.
- És més important publicar sobre el futbol masculí que el futbol femení.

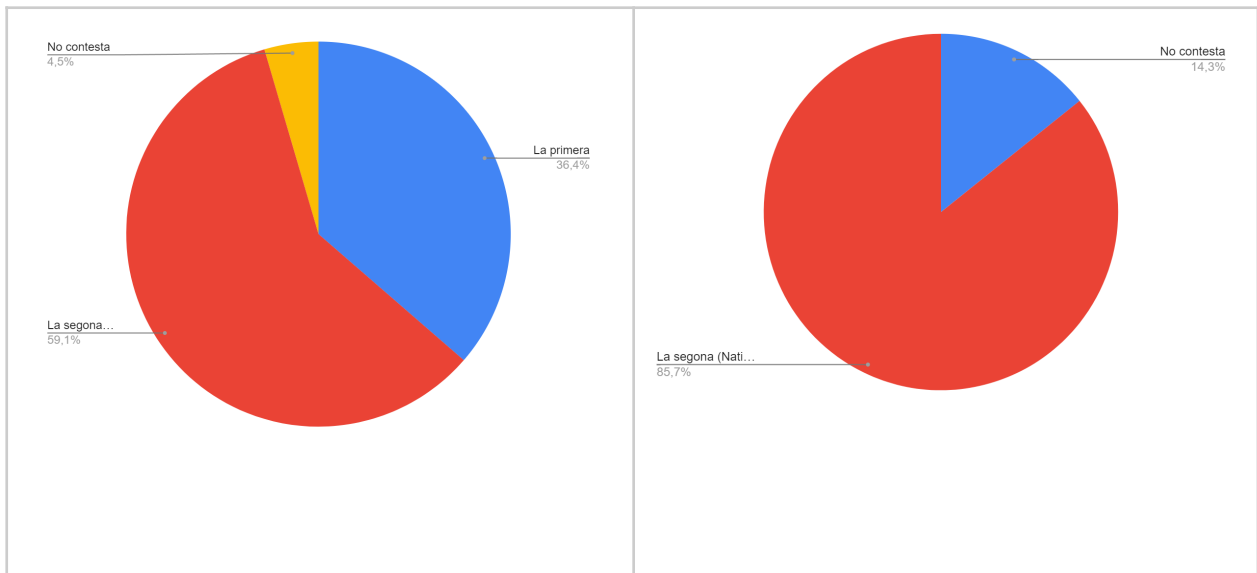
10.2.

P: 10.2. Quina de les dues notícies et sembla més fiable i per què?
Fixa't en els diversos elements o parts que tenen aquestes.

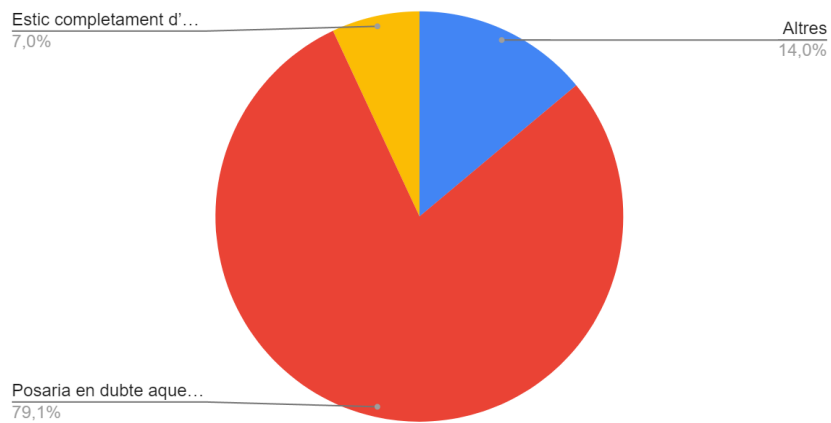
Grup A

Grup B

11.

P: En un vídeo de Tiktok un home diu “Taylor Swift és la millor cantant del món. Milions de fans no poden estar equivocats”. Què en penses?

Annex 3. Recull de les respostes de les preguntes obertes de cadascun dels infants

A continuació mostro les respostes individuals que va escriure cadascun dels infants participants en el qüestionari. En alguns casos, recordo de quina pregunta tancada parteix la resposta oberta per a contextualitzar-la.

5.2. Digueu quina frase has triat i per què consideres que es tracta d'un fet. Què t'ha fet diferenciar-lo de les altres opinions?

perque els pobres no tenen molts diners i les donacions els ajuda.

Perque si tens molts pocs diners i tens que paga impostos dons no et pots paga lo que nesessites

He triat la segona opció, per que no es just que altra gent pagui més impostos que els altres.

Les donaciones son la millar forma de reducir les diferencies entre ricos i pobres. perquè los pobres no tienen tantas condiciones de pagar impuestos i si los ricos donen dineros als pobres tendrían igualar

És un fet perquè, jo penso que així trobem l'igualtat i perquè les altres no hem convençen.

En molts països la gent rica paga impostos més alts que la gent pobra perquè és vreitai i perquè les altres opinions no són un fet.

jo e escollit la segona per que la frase es afirmativa o sigui que pot ser la correcta.

no ho se

Doncs que a altres països ja gent molt rica i gent molt pobre llavors la gent pobre paga mes diners que la gent pobre.

Crec que la frase que e escollit es un fet perquè es la millor manera de reduir la diferencies entre un pobres i rics.

He triat aqusta frase porque

La trovu bé preque si uns rics donen diners a la gent pobre la gent pobre putser pot conseguir tenir molts diners .

He triat la frase 2 perquè jo crec que és veritat que fent donacions es com que la gent pobre s'apropa una miqueta més a la societat que té diners més o menys normals, encara que sigui nomes una miqueta.

Jo he marcat la ultima, per que esta comprovada.

Les persones no tenen les mateixes condicions de vida i tenen menys possibilitats de sobreviure.

La he escullit perquè com la gent pobre no te diners i no pot pagar impostos dons la gent rica que si que te diners llavors li paguen els impostos als pobres.

un fet es una cosa certa
La què he triat és, està molt bé que algunes persones paguin més impostos que d'altres, jo crec es tracta de un fet perquè és important pagar impostos
Perquè així tothom esta igualat.
Les donacions són la millor forma de reduir les diferències entre rics i pobres. Jo penso que es un fet.
Per que la frase que he escollit és un fet i que en uns països es així, i no es la opinió d'una persona. És una cosa segura.
Les donacions són la millor forma de reduir les diferències entre rics i pobres. Perquè es veritat, i jo penso que es tracta d'un fet.
Els rics tendrien que pagar el mateix diners que la gent pobre.
Les persones no deberien putjar tant el preu dels menjars de un dia al altre.
Què no ès pugui fumar al carrer perquè perjudica a la gent.
Ho se per les noticies
Per que la gent pobre no es pot permeti impostos com llum, aigua etc
Per què com no te casa doncs no te que pagar impostus.
perquè es una cosa que es una veritat.
Per que per el que jo se els impostos serveixen per això i altres coses
He triat la quarta perquè les altres són amb coses com penso, està bé, són la millor i aquesta és amb un directe: „És així!“.
lo que ho an revisat
Ho he posat perquè la gent rica compra cases grans, cotxes i moltes coses més i això són molts diners i els pobres no compren mansions i gasten menys diners.
En molts paisos la gent rica paga mes impostos mes alts que al gent pobre
La e escollit perquè en les demes frases comencen amb opinions però la que e triat comença com que es una realitat.
La primera. per que, li pot estimar i sembla bon.
Jo he escollit la de en molts països la gent rica paga impostos mes alts que la gent pobre porque jo crec que això esta comprovat porque alomijor com tenen mes diners i ajuden mes que la gent mes pobre o mes ben dit que no

tenen molt diners
Perquè sembla veritat que la gent amb més diners pagui més perquè així el govern guanya més diners.
He triat la quarta opció (En molts països la gent rica paga impostos més alts que la gent pobre) l'he triat per descartar, la tercera diu: penso que (penso que és una opinió) la primera també crec que és una opinió i després he dit quina de les dues és una opinió i ha resultat la segona per això penso que és la quarta.
Perquè es una cosa que se sap.
Jo crec que es un fet per la manera que ho diu la frase, i es just que la gent rica te molts diners i pot pagar una mica mes que les altres com la gent pobre. que els pobres que paguin però menys quantitat.
He escollit la segona opció perquè no sembla que ho digui una opinió es com alguna cosa que ja esta feta.
Perquè els rics tenen més dines, per això paga més que les pobres.
Jo he escollit la quarta opció perquè diu que a molts països la gent rica paga més diners perquè com que té molts diners no li importaria i a la gent pobre no li arribaria.
Crec que és un fet perquè la gent rica té més diners per pagar els impostos i en canvi, la gent pobre no u podria pagar.
He escollit la 4ta frase, perquè les altres donden a entendre que són opinions per la manera en la que comencen. Per exemple: Penso, està molt bé, etc...

6.1. Què penses d'aquesta notícia? Creus que explica <u>fets reals</u>?
si
NO
Jo crec que no són fets, no havia mai sentit parlar. No confio en la Intel·ligència artificial.
Jo crec que es verdad porque 1 cosa es que conocemos mas el universo del que el mar.2 cosa ja han encontrado estatuas debaixo del mar
Si, crec que si perquè després de tants anys ja és hora
no
pot ser si, per que la informació esta molt be explicada.
si

Jo penso que aquesta notícia es una mica rara perquè ho a fet el Xat GPT. Jo crec que no ja fets reals perquè explica coses que son molt rares.
Jo crec que es un fet real. Lo que penso d'aquesta notícia es que una noticia ven feta.
Penso que no perque es un robot
Jo crec que NO és real perquè això és d'una pel·lícula la de Aquaman i que jo sàpiga no crec que uns científics estiguin buscant una ciutat perduda al fons del mar, a més jo no crec que que hi hagin persones que siguin mig peix mig home i que puguin respirar sota l'aigua.
Que es rara, jo crec que no es veritat.
No havia escoltat això mai però crec que es cert.
Jo crec que la noticia es real per que afirma el que a passat. Llavors crec que es un fet.
cert
jo penso què si es real,si explica fets real
Que es molt interessant,jo crec que si es real.
Jo crec que no es un fet real
Penso que si explica fets reals, per que esta explicant que han trobat alguna cosa real que a passat i es una noticia certa per que tots o poden comprovar i es un descobriment molt important.
Sona interessant, es un gran descobriment, sona molt antic, he sentit parlar a pel·lícules.
Jo crec que si o truaria jo o deixaria com esta y no diria res faria fotografies perquè en uns quants anys tot estara fet de tecnologia i no quedarien antiguetats per observar i que aquells anys de tanta antiguetat es queden en el seu joc perquè ara pot ser que o destrueixen tot per a ganar diners.
Jo no ho se però crec que no
Yo crec que es fals per que ninguna comunitat es diria bocabadada
Crec que res es real.
No perquè el xat GPT es una intel·ligencia artificial que se inventa coses
Jo crec que no es fiable el xat GPT
Jo crec que no explica un fet real, (però no estic segur) perquè Atlàntida només és una llegenda. De la notícia penso que mai va passar perquè crec que mai vam tenir submarins que poden bussejar a 3.000 metres.
si

No perquè no crec que trobi una ciutat perduda baix l'aigua
no crec que explíci fets reals
Crec que no es real perquè es un mite molt antic i perquè com s'està fet per intel·ligència artificial crec que no és tant fiable.
Jo crec que no explica fets reals.
podria ser veritat o podria ser mentira i jo en aquest cas diria que és mentira perquè com posa que ho ha fet xat GPT ja no m'hi crec massa i a part de que de tota la vida la atlàntida sempre ha estat la típica ciutat submarina que surt a les pel·lícules
No perquè la he escrit XAT GPT i la Atlàntida sol és un mite.
Sí, he de dir la meua opinió la veritat és que jo crec que aquesta notícia diu la veritat perquè no crec que ningú digui totes aquestes coses sense saber-ho, però no ho tinc tan clar perquè ho ha fet la intel·ligència artificial, com els humans hem creat la intel·ligència artificial per solucionar coses no per empitjorar-les llavors crec que és veritat el que ha dit la intel·ligència artificial.
Crec que sí perquè són pàgines de confiança.
Jo crec que es mentirà perquè no ha sortit a les notícies de la televisió al menys que jo sàpiga i no ho ha fet una persona sinó una màquina. i a més des de petita hem vist que una llegenda no és del tot certa.
No perquè hi ha faltes. Crec.
Jo crec que la notícia no és veritat (no és un fet real).Perquè Xat GPT no és molt fiable
Jo no crec que no explica fets reals perquè l'ha escrit una font no molt fiable és millor que l'escriba una persona real que l'ha vist perquè sinó, no és de creure.
Jo crec que no són fets reals perquè no crec que hi hagi gent que hagi viscut sota l'aigua, però si hi hagués gent que visqués sota l'aigua els humans ja les haurien vist.
Jo penso que si la notícia ha estat creada amb el xat GPT és falsa, perquè hi ha moltes faltes ortogràfiques en el text, i també a estat creada amb IA, tu li vas describint al xat GPT el que vols crear i el xat to fa sigui fals o cert. Jo he sentit parlar d'atlantida i hi ha moltes opinions diferents.El xat GPT et pot donar informació real però a vegades no.

(6.2. Creus que el XAT GPT és una font d'informació fiable?)

6.3. Per què?

perque ho sembla

perque la tecnologia davegades diu mentires

Perquè confio més amb els humans i no amb els robots. Els robots ens tornaran estúpids.

perqué yo uso mucho i siempre lo miro en el ¡CHAT GPT! i luego lo comprobó en Google con mis padres, profes i amics i siempre esta correcto

Perquè et donen molts textos reals.

No perquè no hi ha ninguna ciutat perduda a cap lloc.

perquè la informació que et dona es gracies a els coneixements científics que te, però no sempre es veritat.

Perque la informacio que buscas dins de la aplicacio et surt

Perquè moltes vegades la he utilitzat i va molt bé sempre diu la veritat, potser alguna vegada s' equivoqui però ami no m'ha passat mai.

Perquè es una aplicació de informació i quant utilitzo va bé.

No porque tepot agafar informacio teva.

Perquè quasi sempre quan tu li preguntes s'equivoca i si li tornes a preguntar canvia de resposta llavors no et queda clar quina resposta és la correcta, també crec que no és fiable perquè és un robot.

perquè no e mirat la pagin guep.

Perquè es una intel·ligència artificial ham molt fons d'informació.

No es científic perquè el que ha escrit l'informació no ha estudiat lo suficient .El que ho ha escrit es un robot.

fa el que tu digues

Perqué te un mun de dades on et pot ajudar a buscar coses

Perquè ho fa una màquina i com les màquines no ho han viscut, llavors les màquines no són fiables, i per això crec que no és fiable.

GPT te informasio fiable.

Per que es un programa fiable d'intel·ligència artificial que han fet els humans i mai s'equivoca.
No perquè no conec el XAT GPT.
Perquè pot saber moltes coses de ti i les persones hakcer poden saber on vius y grabar els audis de la teva veu o guardar el que vols buscar i alomigor són coses privades.
Hi han poques reds fiables i aqueste no és una
Com wikipedia habegades el XAT GPT es equivoca
Per què en coses es molt fiable.
No però a vegades si
Per que tu poses algo i et surt
Perquè el XAT GPT només és un programa i té tota la informació té de l'internet i a l'internet hi ha moltes coses falses perquè tothom pot posar coses.
Por que es una intel·ligència artificial avegades no son fiavles
Perquè pot dir coses que és mentida com trobar una ciutat baix l'aigua
per que es una inteligencia artificial només fa cas ha l'huma ha mes ha mes 3.000 metres es molt i crec que Dr es en masculí
Perquè com esta fet per intel·ligència artificial no em transmet molta confiança.
Per que no posaba ninguna cosa de wepp.
dic que si perque moltes persones sempre els utilitzen el xat GPT i yo diria que per busca Com coses sobre informació buscaria wikipedia,chrome,safari ETC pero per consells i aquestes coses millor el xat GPT
Perquè jo he provat XAT GPT i no deia la veritat.
Penso que sí, però també depèn de la informació, i crec que si perquè els humans hem creat la intel·ligència artificial per solucionar coses no per empitjorar-les llavors crec que és viable.
Crec que si perquè explica molta informació i hem dona les vibres que es veritat.
jo crec que XAT GPT no es una font fiable perquè expliqui una noticia. Una maquina no te el mateix cap que un humà, perquè als humans sals hi pot ensenyar en canvi a una maquina no. Aquesta maquina li dius que et faig i una noticia que tracti de tal cosa amb tantes frases però que pot afegir coses que son mentida.
Doncs perquè si és intel·ligència artificial no es pot equivocar. Crec.
Jo crec que no és una font d'informació fiable perquè una persona que no sap res pot fer un comentari que no és

veritat.
Perquè el robot no pot demostrar que ho ha vist en comtes una persona que ha estat en aquell moment jo no creuria no és gens de fiar els robots.
Crec que no perquè l'intel·ligència artificial no sempre és fiable.
Perquè tú li pots preguntar coses al xat GPT, i que et digui respostes reals, però jo crec que no és fiable perquè des del xat GPT, tú pots crear informació falsa i penjar-la a les xarxes.

(7. Un estudi sobre els suposats beneficis de la pasta per la salut va ser gestionat i finançat (van posar els diners), en gran part, per una empresa important que fabrica pasta.

Creus que aquest estudi és fiable? És a dir, consideraries que diu informació totalment certa i la creuries?)

7.1. Per què?

perque no se que es

perque algunes persones diuen mentires

Perquè si ho han fet ells parlaran nomes bé de ells, no diran que la pasta es dolenta.

porque nunca avía escuchado este tema

Perquè jo no conec així i no hem fio.

Perquè és vreitad que la empresa té molts diners.

per que pot ser enganyan a la gent per diners.

perque si ho han fet ells parlaran be de la seva

Perquè et poden robar perfectament els diners. I segurament o fan per vendre el seu producte.

Perquè soc italià la pasta a italià es molt sana. perquè la pasta porta carbohidrat.

No porque potser que et diguin mentides.

Perquè si una empresa de pasta diu que és bona per la salut i la gent la comença a comprar li beneficia a aquesta empresa perquè aquesta és una empresa de pasta llavors aquesta empresa surt guanyant i per això jo crec que no és fiable.

La pasta és saludable, però no la pots menjar cada dia.

T'ho acabo d'explicar.
Perquè diuen que la pasta es bona per vendre-la. però pot ser que la pasta en realitat es dolenta per menjar i la venden per guanyar diners.
la han fet ells mateixos
No perquè et poden timar
Perquè si no no seria una empresa important.
Jo crec que la pasta no es un bon aliment perquè conte molta farina.
Si els referents de la salut no han firmat que aquesta empresa fa pasta bona i saludable no ens podem fiar d'aquesta notícia.
La pasta no es molt saludable perquè te molta farina.
Perquè no ho ha fet un agència fiable
Algunes si i algunes no.
Per que pagan per que mienteixen a la gent
Per què roba el menja de altres empreses.
Perquè li a donat els dines
Per que eills paguen per els seus interesos
Perquè la fàbrica vol que tots compren pasta perquè li donen diners.
per que tinc de fero
No perquè no crec que un empresari fabrica pasta per a la salut
no es fiable per que si una empres paga diners això no es bo
Perquè com es un estudi per la salut que a sigut gestionat i finançat jo crec que es real perquè ara hi ha molts estudis sobre coses diferents crec que això també es real i perquè a demes ens pot beneficiar.
Per que, diu que es van posar diner.
perque no veig normal que una empres de espaguetis "PATROCINI" a un altre empresa de espaguetis.
No, perquè es sol es una suposició.
No perquè diu suposats (que significa: que una cosa és real o verdader sense la seguretat que ho sigui).

Crec perquè cada pagina web posa el que sap perquè el que crec jo el creador de la pagina vol que las persones posin una cosa bona com un exemple gracies per informar.
Perquè nomes ho fan perquè la gent compri pasta hi guanyin mes dines tenint en secret que la pasta que estan venent fa molt greix no es bona per a la salut etc.
Doncs perquè mai he sentit res o mai m'han parlat sobre això.
Perquè això es una persona que paga para fabrica pasta.
No perquè alumi llor no és tan bona la pasta i la volen vendre per guanyar diners no pensen en les persones.
No perquè no et pots fiar d'una empresa desconeguda que ha comprat la pasta d'una altra empresa
Perquè una empresa hi ha posat diners per ha fer l'estudi, i jo crec que és només una estrategia per a l'empresa, i així que els seus productes es puguin vendre millor.

(Davant d'un mateix fet (una cosa que ha passat) alguns diaris parlen de farsa mentre que altres es mostren més respectuosos. Creus que els dos diaris tenen la mateixa ideologia o intencionalitat?)

8.1. Per què creus que passa?

perque els dos diuen coses diferents
perque els diaris quasi mai diuen mentires
Perquè un va en contra del president, i el altre va a favor.
que pedro Sánchez se va aprovechar de su poder publico para conseguir mas dineros per el parto de la Seva novia
Perquè sanchez roba molt i compra a un diari per que l'ajudi i a l'altra no l'arriba així que 1 va en contra i l'altre a favor.
Perquè potser Sanchez no és fiable però potser les dos tenen raó
perquè els títols son diferents i parlen d'un altre cosa encara que sigui el mateix tema.
no ho se
Perquè uns tenen una opinió i d'en altres una altra opinió.
perquè el subtítol es diferent.

Uns volen que no enscaigui bé i els altres lo contrari.
Perquè jo crec que un diari és de dreta i com el partit polític del Sanchez és d'esquerra ells no volen que continuï, encanvi l'altre diari crec que és d'esquerra perquè no parlen del rumor dolent i és centren en les coses bones.
No perquè hi ha gent que vulgui que sigui president i hi ha gent que no.
Un vol posar alguna cosa bona i l'altre el contrari.
perquè son diferents diaris i expliquen diferents coses.
una portada dice lo real i la otra portada es falsa
Perqué hi ha persones que creuen que sánchez no sera bon president i unes altres si
Perque els dos diaris no son iguals.
Per que una persona pensa una cosa bona i una altra persona pot pensa una cosa mala de el president.
Per que un parla en favor de Sánchez i el altra parla en contra.
Perquè tot el mon te distintes opinions, algunes pensen coses bones i altres coses dolentes del president.
No perquè un parla a favor de sánchez i un altra en contra de sánchez.
Per uns creus un altre cosa i el atres una altra
Per què tot es debat de ser el millor politic.
Perquè estam parlant de coses diferents
Per que un esta ha favor i l'altre en contra
Perquè els dos diuen que es millora que va fer bones coses.
per que parlen de el mateix tema
No perquè un diu una cosa i l'altre diu una altra cosa.
per que un esta en contra de Sánchez in l'altre es ta ha favor de ell
Perquè llegint els dos diferents títols crec que els dos periòdics tenien diferents intencionalitats per explicar.
Per que no tingui diners.
Per els títols que posen a els dos diaris.

Perquè crec que no hi poden haver dues coses exactament igual
Perquè cada u té la seva opinió per opinar.
Perquè potser la gent que fa el diari respectuós els i agrada en president Pedro Sánchez oi que potser s'equivoca en algunes coses però li donen mes oportunitats, en canvi els del altre diari a la mínima que fa algú que no els hi agrada el acusen aprofitant que fan revistes.
Perquè son dos notícies diferents. Això vol dir que son dos coses diferents.
Crec que passa això perquè no tenen la mateixa opinió, cadascú té una opinió diferent. La gent no tenen la mateixa opinió perquè no pensen igual.
Jo crec que els dos tenen la mateixa intenció per que un vol dir lo malament que ho esta fent i vol que els demes també pensin igual que ells i de l'altre nomes diu que s'ha equivocat.
Perquè han fet dues opinions diferents una que parla malament del Pedro Sánchez i una que parla bé.
Perquè depen de qui escrigui el diari si està a favor d'un politic ho escriura d'una manera i si està a favor d'un altre politic ho escriura d'un altra manera.

(9. El passat 4 de maig de 2024 tant el Barça Femení com el Real Madrid Masculí estaven a punt de guanyar la Lliga. Diaris com l' "As" van publicar la següent portada, la qual sí que parla del Real Madrid però no del Barça.)

9.1. Per què penses que no va parlar de la victòria del Barça Femení en la portada?

potser perque no els i agrada
perque algunes persones son machistes
No ho se, però se que es injust que parlin només de un equip. Però crec que cada diari te la llibertat de publicar el que vol.
´porque el masculino es mas conegut i porque so contra las donas
Perquè tots són machistes.
Perquè el Barça Femení és més bo que el Real Madrid masculí i per això no el fiquent a la portada perquè si no els Madrilitas quedarien humiliats.· _ ·
pot ser perquè son una mica masclistes i també segur que no lis agrada el Barça tant Femení com masculí
perque el que ha fet el diari no volia mostra la victoria del Barça Femeni al Real Madrid Masculi.
Jo crec que no lis importa el futbol Femení i que nomes els importa el futbol masculí.
perquè el futbol masculí culturalment millor que el Femenir
Cada diari pot posar lo que volgui pero no numes dels nois perque las noies son iguals o més vones o inportans.
Perquè jo crec que el diari va creure que si posaven la notícia del masculí comprarien més el diari, encanvi si posaven la victoria del Femení la gent no s'interessaria tant.

Per què el Barça femení ha guanyat molts partits.
Perquè son molt millors jugant.
perquè el que va publicar la revista no volia que algunes persones sabessin que havia guanyat el Barça.
el diari es del Madrid
Perquè avans les dones no podien fer res i eren amas de casa i els homes jugaban mols esports i no ajudaban a las dones, hi ha havia mol machisme avans, ara segueix havent-hi machisme.
Perquè encara pensen que els homes són més importants que les dones.
No parlen de la victòria del Barça femení per que no te la mateixa inportancia del futbol masculí.
Per que es una noticia madrilenya i per això na van publicar la del Barça femení.
Perquè crec que el futbol masculí es mes important que el futbol femení.
Perquè aunque la gent li agrada més el Barça que el Madrid lis agrda mes com juga els nois què les noies aunque jugen al mateix sol perquè els nois pecten que són millors que les noies
Perquè els que fen les noticies Son merengues, i tenen enveja del Barça.
Per que son rivals, ho se per que la meua avia me ho a dit. I ademas el Madrid es envidios al Barça. ARRIBA EL BARÇA
Per què es machista i els que fan el diari son del Madrid:(
Perquè cada diari pot escriure lo que vulgui
Per que ha la majoria de Espanya li dona mes importancia al futbol masculí i femení
Perquè és un diari de Madrid(vol dir que està en la ciutat Madrid).
per que parla mes del Madrid
per que el diari par la del masculí
Jo crec perquè totavia segueixen distingin el futbol masculí i el femení. I segueixen pensant que el masculí te mes importancia que el femení.
Per que estan enfadats.
dic que cada diari pot posar lo que vulgui
Perquè els que feien el diari creuen que el sexe masculí es millor que el femení.
Perquè el món ha canviat molt, però encara hi ha gent que pensa que hi ha esports de nois de noies i la gent considera que el futbol masculí és millor que el femení, però no ho és.
Perquè no va ganar la lliga crec no estic segura.
Perquè no els hi importaven el femení perquè son noies en canvi com el altre equip eren nois doncs nomes van publicar aquella revista.
Perquè passa el mateix que pagan més als equips masculins que als femenins.
Jo crec que no parla equip Femení perquè la gent li agrada més sobre l'equip masculí, i per això podem donar més interès a la gent.
Jo crec que els que han fet el diari han pensat que el nois son millors que les noies i que per això els interessaria mes el masculí cosa que això est molt molt malament.
Perquè els equips masculins tenen més afició i, en canvi els equips femenins tenen meinx afició, hi ha gent que pensa que les noies que juguen a futbol no són tant importants perquè hi ha molt poques noies que juguen a

futbol.

Perquè fins ara el futbol masculí se li havia donat més importància que el futbol femení, i aquest diari no ha volgut parlar del futbol femení, a més el Barça és un equip de futbol català, i el diari a semblar de Madrid o d'alguna zona d'allà.

10.1. Què penses d'aquestes dues notícies? T'havies plantejat anteriorment que un mateix tema pot tenir diverses realitats segons com es tracti?

Si

No

Crec que no és just que uns pobres nens han de treballar i que els i paguin tan poc.

de primer tema estaban ablando con alegramente que el chocolate es irresistible i la segona con un poco mas serio perquè hacían trabajo infantil para hacer cacao

Penso que és injust que els nens rics disfrutin de la xocolata i els pobres treballin molt molt i molt.

Si m'elavia plantejat.

Les dues són veritat.

que una notícia és negativa però veritable i l'altra és com un anunci.

si

jo penso que las dos noticias estan molt malament perquè els nens i nenes es poden morir amb els productes químics i a més no poden aprendre res com no van a l'escola.

si el xocolata és molt bo però hi han nens que treballen molt per fer el xocolata.

No

Jo mai m'ho havia plantejat perquè sempre em menjava la xocolata sense saber que darrere de tot està la creació, jo ja sabia que explotaven als que el cullen però mai hauria pensat que els nens també treballaven, a més jo em menjava la xocolata i no pensava en res d'això.

Si moltes vegades.

No m'esperava que li aguin això als nens d'evengades et diguen una cosa perquè pensis en una altra. Que els nens no tenen que estar amb tanta explotació de treball i poden estar en perill per certs químics.

Jo crec que la xocolata està molt bona, però m'ha sorpres molt que fins els nens de 5 anys fabriquen el cacao.

Que en la notícia del xocolata algunes són positives i altres negatives

Sí però a vegades.

Que un tema pot tenir moltes realitats.

Penso que la primera notícia no és bona perquè no a tot al món li agrada el xocolata i també el xocolata no és tan bo per la salut. Penso que la segona notícia no està bé perquè un nen/a té que estudiar i no pot estar tantes hores fent xocolata. Si

Una notícia parla de els nens que treballen per fer el xocolata i l'altra és un comercial

Pues que la primera està bé per animar a la gent per a quan està trista .

La segona per a mi és terrible perquè a més de que els fa treballar molt ells paguen molt poc.

I he vist situacions iguals.

Si.
Per què tot parla de nens
no
Es molt injust i no m'ho imaginava gens ni mica
Una diu només les bones coses i l'altre també les males que passen.
El xocolacata no li agra a tot el mon
Està bé que facin xocolata però menys de 2 euros al dia és poc.
que son mol distintes tenen diferents punts de vista el un i el altre.
Mai m'ha plantejat això crec que aquestes dues notícies poden reflejar dues coses molt diferents.
Si
no
Si, pel costat que el miris
Era una cosa bona però ja no és tan bona perquè té un passat fosc. (no és bona perquè fa càries, i per culpa de les càries han passat coses molt dolentes que no vull dir)
No, no ho havia pensat.
Jo crec que esta molt malament que els nens/as treballin i a mes que els hi paguin molt poc. el meu pare hem va explicar que en les notícies de la tele explicant una part però amagant moltes mes coses que no volen que sapiguem.
No estic d'acord. A mi m'agrada a xocolata però és dolenta per a les dents.
No havia plantejat
Doncs no ho avia pensat però tot te una part bona i una dolenta i el xocolata pot estar molt bo però pot fer que engreixis molt i tindries problemes.
No m'ho havia plantejat perquè només ens explica la part bona i no la dolenta
Si, m'ho havia imaginat.

10.2. Quina de les dues notícies et sembla més fiable i per què?

Fixa't en els diversos elements o parts que tenen aquestes.

la dels nens treballant per xocolata

La notícia del national geographic

Jo confio més en la segona notícia, perquè el logo el conec. Però el altre no diu de que diari és.

1 perquè a la mayoría le gusta mucho el chocolate adulto, niños i adolescentes pero no digo que la 2 es falsa
perquè mi tia ja a ido a áfrica

La 2 és més fiable, però no més bona perquè és injust. És fiable perquè és veritat. També conec a Africa i ho se.

La primera perquè un 90 percent dels nens/es els hi agrada la xocolata perquè es com fuma te enganxa a la primera.

jo crec que la mes fiable es la de national geographic per que el que diu es veritat i esta pasant.
la primera
Ami la noticia que em sembla mes fiable es Detrás del antojo de chocolate, el trabajo infantil perquè a Africa no tenen tan poder i no els poden detendre i ademes es de National Geographic que mai menteix.
La segona.
la notisia del chocolata
Jo crec que és la del National Geographic perquè crec que la pàgina del national és més fiable perquè la pàgina de l'altre només és fixa en la textura el sabor... però l'altre diu com més la realitat perquè la primera només s'enfoca en lo bo però la segona s'enfoca més o menys en tot.
la segona notícia.
La primera notícia.
Jo crec que la mes fiable es la del NATIONAL GEOGRAPHIC perque en la primera noticia posa que la chocolata es irresistible per nens i adults però hi ha gent que per exemple no li agrada la chocolata.
La segona es mas fible perque el xocolata no es saludable pero el xocolate negra si es saludable
En la segona perquè té més informació i més clara.
Jo crec que es la segona es la mes fiable per que es una cosa que esta pasant de vritat i laltra es com un anunci.
Penso que la segona noticia es mes fiable per que es de "National Geographic", i aquesta marca es mes fiable que la altra per que la altra no te marca.
La primera, perquè es veritat que ens agrada molt el xocolate.
La primera perquè he vist gent triste i que menjen chocolate i es sent millor.
el nathional greographic es mes fiable.
La de national geographic
El nathional Geografic perquè hem sembla mes fiable
La segona per que national geogrefic es mes fiable
La del National geographic perquè diu quines males coses passen il'altre diu què xocolata és ho millor del món.
- esperando al aliron - la del pais
La segona perquè explica millor el què fan.
el national geographic es mol fiable pero la notica es molt estrany en canvi l'altre noticia no te nom de quina pagina la creat i es poc profesional
La que se em fa mes fiable es la segona per la informació ben detallada i les per tindre moltes mes dades que a l'altre.
La segona.
si
La segona, perquè aquet tema de la pobresa és freqüent a les notícies
La segona perquè la xocolata és dolent per la salut per això la primera no em convenç
Crec que la segona y com conec la pagina nathional geographic es de confiança.

Jo crec que la mes pagina fiable es la del nationalgeographic perquè l'atra es una anunci perquè compri la gent
La segona perquè la primera parla sobre que la xocolata es un somni fet realitat però no és veritat. A més hi han més notícies sobre el National Geographic.
Em sembla més fiable la notícia de nocional geogràfic perquè és una entrevista important i l'altres em sembla que no és veritat.
Jo crec que es millor el National geogafic per que això la fet una persona dient la realitat i el que amaguen la gent.
Jo crec que és la segona notícia perquè la primera només explica la part bona i, en canvi la segona t'explica d'on comença tot.
A mi em sembla més fiable la 2na noticia, perquè el comerç explica el que vol per a vendre els seus productes, però en realitat han estat explotant nens per a fabricar aquestes tauletes de xocolata.

(11. En un vídeo de Tiktok un home diu “Taylor Swift és la millor cantant del món. Milions de fans no poden estar equivocats”.

Què en penses?)

11.1. Per què?

no se qui es.
perque algunes persones no els i pot agradar la cantant i li pot agradar una altre
Perquè potser algú li agrada molt, però potser algú no li agrada tant.
perqué conozco muchas otras músicas mejores que las tuyas, i también depende del gusto de la persona
Perquè hi han molts cantants millors que Taylor Swift o grups.
Perquè Taylor swift jo se qui es i canta molt bé i també el tik tok moltes persones ho tenen llavors als hi surt hi axins.
per que aquest home es un fan i jo no i a més hi han cantants millors i mes famosos.
perque no es la millor cantant
Perquè tutom pot pensar una cosa diferent.
perquè no veig Tiktok.
Perquè potser hi han molts fans que si que ho pensen però cadascú té la seva opinió i potser que hi hagin alguns fans que no pensin el mateix, perquè hi han moltes persones al mon.
Per que tot depen de la persona.
T'ho acabo d'explicar
pquè no es un fet, solament es una opinió de una persona determinada.
no porque cada un escull el seu millor cantant
Perque a mi me agrada Taylor Swift i tambe un altra grup
Perquè hi ha molta gent que no està d'acord.
No es la millor per que pot averi altres persones mes famoses que Taylor Swift.lpor averi persones que no pensin el mateix que el home que a enviat a tik tok.
Per que no es un fet i cadascun te la seva cantant preferida.

Perquè cadascun te la seva opinió.
Perquè es depent de laq persona per el estil de la música i la veu llavors es depent de la persona .
No per tothom
Melanie martinez Es la millor cantant del mon i el univers.
Per què hia molts mes i millors cantants que Taylor Swift
Perquè es la seva opinió
Per que a guanyat molts premis.
Perquè cadascú té la seva opinió i ho que diu l'home també només és una opinió.
per que es una opinió
Perquè a mi m'agrada més altres cantants.
aixo es una opinio personal
Perquè no crec que sigui la millor cantant del mon perquè hi han hagut molts mes grans cantants però també crec que pot ser una de las millors per la seva musica i per la seva veu.
Per que al millor hi ha persones que no li agrada la veu o com es i li agrada un altre persona.
cadascu te la seva opinio
Perquè només sembla l'opinió d'un friqui de la cantant.
Perquè cada escó té la seva opinió
Perqué la Taylor Swift per algunes persones sera la millor però per altres potser no.
Perquè es una opinió no un fet cada persona te gustos diferents, per exemple la meva cantant preferida es la Ariana Grande i no es la Taylor Swift.
Perquè es una cosa que diu una persona com a opinió.
Perquè això no està confirmat.
Perquè el que diu un home no pot ser del tot cert per que qui diu que la opinió de aquell home sigui cert.
Perquè només és l'opinió d'una persona, tothom pot tenir una opino diferent
Perquè no està verificat, i a més a més el suposat video diu que un home de tiktok a dit, això significa que és només una opinio dels fans de la Taylor Swift.

“Aspiro a una societat que no només
llegeixi el món sinó que s’atreveixi a llegir
entre línies i darrere d’elles i que lluiti
sempre per una comprensió més
profunda i un compromís més autèntic
entre el coneixement i l’empatia.”

-Jana

